

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ **1**

Ἀβραάμ.

Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν **2**

Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς

ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς³ καὶ **3**

τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς³ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἑσρώμ· Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁴ Ἀράμ⁴ δὲ **4**

ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ναασσών·⁵ Ναασσών⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· **5**

Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοόζ⁶ ἐκ τῆς Ῥαχάβ· Βοόζ⁶

δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁷ ἐκ τῆς Ῥούθ·⁸ Ὠβήδ⁷ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ **6**

τὸν βασιλέα.

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² γένεσις, εως, ἡ, origin, birth. ³ Φαρὲς, ό, Perez. ⁴ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁶ Βοόζ, ό, Boaz. ⁷ Ὠβήδ, ό, Obed. ⁸ Ρούθ, ἡ, Ruth.

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα¹ ἐκ τῆς
 τοῦ Οὐρίου·² Σολομῶν¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Προβοάμ·³ 7
 Προβοάμ³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά· Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν
 τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· Ἰωσαφάτ 8
 δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·⁴ Ἰωράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ὀζιάν·⁵ Ὀζίας⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·⁶ Ἰωάθαμ⁶ 9
 δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ·⁷ Ἀχαζ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἐζεκιάν·⁸ Ἐζεκιᾶς⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ·⁹ 10
 Μανασσῆς⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών·¹⁰ Ἀμών¹⁰ δὲ
 ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν·¹¹ Ἰωσίας¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν 11
 Ἰεχονίαν¹² καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς
 μετοικεσίας¹³ Βαβυλῶνος·¹⁴

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν¹³ Βαβυλῶνος,¹⁴ Ἰεχονίας¹² 12
 ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ·¹⁵ Σαλαθιήλ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν
 τὸν Ζοροβάβελ· Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ· 13

¹ Σολομῶν, ὠνος, ὁ, Solomon. ² Οὐρίας, ου, ὁ, Uriah. ³ Προβοάμ, ὁ, Rehoboam. ⁴ Ἰωράμ, ὁ, Joram, Jehoram. ⁵ Ὀζίας, ου, ὁ, Uzziah. ⁶ Ἰωαθάμ, ὁ, Jotham. ⁷ Ἀχάζ, ὁ, Ahaz. ⁸ Ἐζεκιᾶς, Hezekiah. ⁹ Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ¹⁰ Ἀμών, ὁ, Amon. ¹¹ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ¹² Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ¹³ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ¹⁴ Βαβυλῶν, Babylon. ¹⁵ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel.

Ἀβιουὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑλιακεῖμ·¹ Ἑλιακεῖμ¹ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ·² Ἀζώρ² δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ· 14
Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ· Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἑλιοῦδ· Ἑλιοῦδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑλεάζαρ· 15
Ἑλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν·³ Ματθάν³ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν 16
Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ
λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ 17
δεκατέσσαρες·⁴ καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας⁵
Βαβυλῶνος,⁶ γενεαὶ δεκατέσσαρες·⁴ καὶ ἀπὸ τῆς
μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος⁶ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ
δεκατέσσαρες.⁴

¹ Ἑλιακεῖμ, ὁ, Eliakim. ² Ἀζώρ, ὁ, Azor. ³ Ματθάν, ὁ, Matthan. ⁴ δεκατέσσαρες, fourteen, 14. ⁵ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁶ Βαβυλῶν, Babylon.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹ οὕτως ἦν. 18

Μνηστευθείσης² γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ

Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ⁴

ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, 19

δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁵

ἐβουλήθη λάθρα⁶ ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 20

ἐνθυμηθέντος,⁷ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁸ ἐφάνη

αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῆς

παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου: τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ

γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἁγίου. Τέξεται⁹ δὲ υἱόν, 21

καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν: αὐτὸς γὰρ

σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. 22

Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ

τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ἡ 23

παρθένος¹⁰ ἐν γαστρὶ⁴ ἔξει καὶ τέξεται⁹ υἱόν, καὶ

καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ,¹¹ ὃ ἐστιν

¹γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²μνηστεύω, ask in marriage. ³πρὶν, before, formerly. ⁴γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁵παραδειγματίζω, expose, make an example of. ⁶λάθρα, secretly. ⁷ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁸ὄναρ, τό, dream. ⁹τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹¹Ἑμμανουήλ, ὁ, Emmanuel.

μεθερμηνευόμενον,¹ Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεῖς² δὲ 24

ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,³ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν⁴

αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα

αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὔ ἔτεκεν⁵ τὸν 25

υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·⁶ καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα

αὐτοῦ Ἰησοῦν.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ⁷ τῆς Ἰουδαίας, ἐν 2

ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι⁸ ἀπὸ

ἀνατολῶν⁹ παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, 2

Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁵ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἶδομεν

γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα¹⁰ ἐν τῇ ἀνατολῇ,⁹ καὶ ἤλθομεν

προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς 3

ἐταράχθη,¹¹ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ· καὶ 4

συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ

λαοῦ, ἐπυνθάνετο¹² παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς

¹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ² διεγείρω, arouse completely, stir up. ³ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ⁴ προστάσσω, command, order. ⁵ τίκτω, give birth to, bear. ⁶ πρωτότοκος, first-born. ⁷ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ⁸ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹¹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹² πυνθάνομαι, inquire, ask.

γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεέμ¹ τῆς 5
 Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, 6
 Καὶ σὺ Βηθλεέμ,¹ γῆ Ἰούδα,² οὐδαμῶς³ ἐλαχίστη⁴ εἶ ἐν
 τοῖς ἡγεμόσιν⁵ Ἰούδα·² ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται
 ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ⁶ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ.
 Τότε Ἡρώδης, λάθρα⁷ καλέσας τοὺς μάγους,⁸ 7
 ἠκρίβωσεν⁹ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου
 ἀστέρος.¹⁰ Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεέμ¹ εἶπεν, 8
 Πορευθέντες ἀκριβῶς¹¹ ἐξετάσατε¹² περὶ τοῦ παιδίου·
 ἐπὰν¹³ δὲ εὗρητε, ἀπαγγεिलाτέ μοι, ὅπως καγὼ ἐλθὼν
 προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως 9
 ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,¹⁰ ὃν εἶδον ἐν τῇ
 ἀνατολῇ,¹⁴ προῆγεν¹⁵ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω¹⁶
 οὗ¹⁷ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,¹⁰ ἐχάρησαν 10
 χαρὰν μεγάλην σφόδρα.¹⁸ Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, 11
 εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ

¹ Βηθλεέμ, ἢ, Bethlehem. ² Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ³ οὐδαμῶς, by no means. ⁴ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁵ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁶ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁷ λάθρα, secretly. ⁸ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁹ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹³ ἐπὰν, when, as soon as. ¹⁴ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁵ προάγω, lead forth, go before. ¹⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁷ οὗ, where, when. ¹⁸ σφόδρα, exceedingly, greatly.

πесόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς
 θησαυροὺς¹ αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,² χρυσὸν³
 καὶ λίβανον⁴ καὶ σμύρναν.⁵ Καὶ χρηματισθέντες⁶ κατ' 12
 ὄναρ⁷ μὴ ἀνακάμψαι⁸ πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ
 ἀνεχώρησαν⁹ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων⁹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου 13
 φαίνεται κατ' ὄναρ⁷ τῷ Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς
 παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
 φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί:
 μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι
 αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν 14
 μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν⁹ εἰς Αἴγυπτον, 15
 καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς¹⁰ Ἡρώδου: ἵνα πληρωθῇ
 τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
 Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης, 16

¹ θησαυρός, οὐ, ό, storehouse, treasure. ² δῶρον, ου, τό, gift, present. ³ χρυσός, οὐ, ό, gold, anything made of gold. ⁴ λίβανος, ου, ό, (the) Lebanon, incense. ⁵ σμύρνα, ης, ή, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁶ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁷ ὄναρ, τό, dream. ⁸ ἀνακάμπτω, turn back, return. ⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁰ τελευτή, ης, ή, end, death.

ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη¹ ὑπὸ τῶν μάγων,² ἐθυμώθη³ λίαν,⁴
 καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν⁵ πάντας τοὺς παῖδας⁶ τοὺς ἐν
 Βηθλεὲμ⁷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις⁸ αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς⁹
 καὶ κατωτέρω,¹⁰ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν¹¹
 παρὰ τῶν μάγων.² Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ 17
 Ἱερεμίου¹² τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ¹³ 18
 ἠκούσθη, θρήνος¹⁴ καὶ κλαυθμὸς¹⁵ καὶ ὀδυρμὸς¹⁶
 πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ
 ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. Τελευτήσαντος¹⁷ 19
 δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ¹⁸
 φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγων, Ἐγερθεῖς 20
 παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
 πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασιν¹⁹ γὰρ οἱ
 ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεῖς 21
 παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
 ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος²⁰ 22

¹ ἐμπαίζω, mock. ² μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ³ θυμώω, provoke to anger. ⁴ λίαν, greatly, very. ⁵ ἀναιρέω, take up, kill. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ⁸ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁹ διετής, two years old. ¹⁰ κάτω, down, below. ¹¹ ἀκριβόω, ascertain precisely. ¹² Ἱερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹³ Ῥαμᾷ, ἡ, Rama. ¹⁴ θρήνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ¹⁵ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁶ ὀδυρμός, οὔ, ὁ, lamentation, mourning. ¹⁷ τελευτάω, die, end. ¹⁸ ὄναρ, τό, dream. ¹⁹ θνήσκω, die, am dying. ²⁰ Ἀρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus.

βασιλεύει¹ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντί² Ἡρώδου τοῦ
 πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν: χρηματισθεῖς³
 δὲ κατ' ὄναρ,⁴ ἀνεχώρησεν⁵ εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας,
 καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ:⁶ ²³
 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι
 Ναζωραῖος⁷ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ ³
 βαπτιστής,⁸ κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ²
 λέγων, Μετανοεῖτε: ἡγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν
 οὐρανῶν. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου⁹ τοῦ ³
 προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹⁰ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
 Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας¹¹ ποιεῖτε τὰς
 τρίβους¹² αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα ⁴
 αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν¹⁴ καμήλου,¹⁵ καὶ ζώνην¹⁶
 δερματίνην¹⁷ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁸ αὐτοῦ: ἡ δὲ τροφή¹⁹

¹ βασιλεύω, reign, rule. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁴ ὄναρ, τό, dream. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁷ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁸ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ βοᾶω, cry aloud, shout. ¹¹ εὐθύς, immediately, at once. ¹² τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ¹³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁶ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁸ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹⁹ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment.

αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες¹ καὶ μέλι² ἄγριον.³ Τότε ἐξεπορεύετο 5
 πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ
 πᾶσα ἡ περίχωρος⁴ τοῦ Ἰορδάνου·⁵ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν 6
 τῷ Ἰορδάνῃ⁵ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι⁶ τὰς
 ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων 7
 καὶ Σαδδουκαίων⁷ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα⁸
 αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα⁹ ἐχιδνῶν,¹⁰ τίς
 ὑπέδειξεν¹¹ ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; 8
 Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας·¹² καὶ μὴ 9
 δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ·
 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων
 τούτων ἐγείραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ 10
 ἄξινη¹³ πρὸς τὴν ρίζαν¹⁴ τῶν δένδρων κείται·¹⁵ πᾶν οὖν
 δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται¹⁶ καὶ εἰς
 πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς 11
 μετάνοιαν·¹² ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερος

¹ ἀκρίς, ἴδος, ἡ, locust. ² μέλι, ἰτος, τό, honey. ³ ἄγριος, wild, savage. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁶ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁷ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁸ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁹ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁰ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹¹ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹³ ἄξινη, ης, ἡ, axe. ¹⁴ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁵ κείμεαι, lie, be laid. ¹⁶ ἐκκόπτω, cut out, cut off.

μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμι ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα¹

βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. 12

Οὗ τὸ πτύον² ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ³ τὴν

ἄλωνα⁴ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον⁵ αὐτοῦ εἰς τὴν

ἀποθήκην,⁶ τὸ δὲ ἄχυρον⁷ κατακαύσει⁸ πυρὶ ἀσβέστῳ.⁹

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν 13

Ἰορδάνην¹⁰ πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ’

αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν¹¹ αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ 14

χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με

; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι· 15

οὕτως γὰρ πρέπει¹² ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πάσαν

δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ 16

Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοῦ,

ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ

¹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ² πτύον, ου, τό, winnowing fork. ³ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ⁴ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ⁵ σῖτος, ου, ό, wheat, grain. ⁶ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁷ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ⁸ κατακαίω, burn up, consume entirely. ⁹ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹⁰ Ἰορδάνης, ου, ό, Jordan. ¹¹ διακωλύω, prevent, obstinately prevent. ¹² πρέπει, be clearly seen, be fitting.

θεοῦ καταβαῖνον ὥσει¹ περιστερὰν² καὶ ἐρχόμενον ἐπ’
αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, 17
Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.³

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη⁴ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ 4
πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ 2
νηστεύσας⁵ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁶ καὶ νύκτας
τεσσαράκοντα,⁶ ὕστερον⁷ ἐπεινάσεν.⁸ Καὶ προσελθὼν 3
αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ
λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 4
Γέγραπται, Οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος
θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν 5
ἀγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁹ τοῦ
ιεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε 6
σεαυτὸν κάτω:¹⁰ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις
αὐτοῦ ἐντέλειται¹¹ περὶ σοῦ· καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν

¹ ὥσει, like, about. ² περιστερὰ, ἄς, ή, dove. ³ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁴ ἀνάγω, lead up, restore.
⁵ νηστεύω, fast. ⁶ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁷ ὕστερον, lastly, afterward. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ¹⁰ κάτω, down, below. ¹¹ ἐντέλλομαι, command, give orders.

σε, μήποτε προσκόψῃς¹ πρὸς λίθον τὸν πόδα σοῦ. 7

Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ
ἐκπειράσεις² κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν 8

παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν³

λίαν,⁴ καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ

κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα 9

πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε 10

λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ:

γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις,

καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.⁵ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ 11

διάβολος: καὶ ἰδοῦ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν

αὐτῷ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, 12

ἀνεχώρησεν⁶ εἰς τὴν Γαλιλαίαν: καὶ καταλιπὼν⁷ τὴν 13

Ναζαρέτ,⁸ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοὺμ⁹ τὴν

παραθαλασσίαν,¹⁰ ἐν ὁρίοις¹¹ Ζαβουλὼν¹² καὶ

¹ προσκόπτω, strike against, stumble. ² ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ λίαν, greatly, very.

⁵ λατρεύω, serve, worship. ⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ⁸ Ναζαρέτ, ἢ, Nazareth.

⁹ Καπερναοὺμ, ἢ, Capernaum. ¹⁰ παραθαλάσσιος, by the sea. ¹¹ ὅριον, οὐ, τό, boundary, region. ¹² Ζαβουλὼν, ὁ, Zebulun, Zebulon.

Νεφθαλείμ:¹ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου² τοῦ 14

προφήτου, λέγοντος, Γῆ Ζαβουλών³ καὶ γῆ 15

Νεφθαλείμ,¹ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν⁴ τοῦ Ἰορδάνου,⁵

Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθηήμενος ἐν σκότει 16

εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ⁶

θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν⁷ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, 17

Μετανοεῖτε: ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν 18

δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ

Ἀνδρέαν⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας

ἀμφίβληστρον⁹ εἰς τὴν θάλασσαν: ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς.¹⁰ 19

Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε¹¹ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω

ὑμᾶς ἄλιεῖς¹⁰ ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ 20

δίκτυα¹² ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβαῖς¹³ ἐκεῖθεν, 21

¹ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ³ Ζαβουλών, ὁ, Zebulun, Zebulun. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁶ σκιά, ᾤ, ἡ, shadow, thick darkness. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise.

⁸ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁰ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ¹¹ δεῦτε, come!. ¹² δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹³ προβαίνω, go forward, advance.

εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ
 Ζεβεδαίου¹ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ
 πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου¹ τοῦ πατρὸς αὐτῶν,
 καταρτίζοντας² τὰ δίκτυα³ αὐτῶν: καὶ ἐκάλεσεν
 αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν 22
 πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν⁴ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων 23
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ
 εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν
 νόσον⁵ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁶ ἐν τῷ λαῷ. Καὶ ἀπήλθεν 24
 ἡ ἀκοή⁷ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν:⁸ καὶ προσήνεγκαν
 αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς⁹ ἔχοντας, ποικίλαις¹⁰ νόσοις
 καὶ βασάνοις¹¹ συνεχομένους,¹² καὶ δαιμονιζομένους,¹³
 καὶ σεληνιαζομένους,¹⁴ καὶ παραλυτικούς:¹⁵ καὶ
 ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι 25

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ περιάγω, lead around, go about. ⁵ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁶ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁸ Συρία, ας, ἡ, Syria. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ ποικίλος, varied, manifold. ¹¹ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ¹² συνέχω, hold fast, oppress. ¹³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁴ σεληνιαζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹⁵ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis.

πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως¹ καὶ
Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν² τοῦ Ἰορδάνου.³

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος **5**
αὐτοῦ, προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ **2**
ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ **3**
βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες·⁴ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. **4**

Μακάριοι οἱ πραεῖς·⁵ ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν⁶ τὴν **5**
γῆν.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁷ καὶ διψῶντες⁸ τὴν δικαιοσύνην· **6**
ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.⁹

¹ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁴ πενθέω, mourn, lament. ⁵ πραῦς, gentle, mild. ⁶ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁷ πεινάω, hunger, am hungry. ⁸ διψάω, thirst, thirst for. ⁹ χορτάζω, eat until full, be filled.

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες:¹ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν 8
ὄψονται.

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί:² ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ 9
κληθήσονται.

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν 10
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν³ ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, 11
καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι,
ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε,⁵ ὅτι ὁ μισθὸς 12
ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς
προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

¹ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ² εἰρηνοποιός, ου, ό, making peace, pacific. ³ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁴ ψεύδομαι, lie. ⁵ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας¹ τῆς γῆς: ἐὰν δὲ τὸ ἅλας¹ μωρανθῇ,² 13

ἐν τίνι ἀλισθήσεται;³ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ
βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι⁴ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου: οὐ δύναται πόλις 14

κρυβῆναι⁵ ἐπάνω⁶ ὅρους κειμένη:⁷ οὐδὲ καίουσιν⁸ 15

λύχνον⁹ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,¹⁰ ἀλλ' ἐπὶ

τὴν λυχνίαν,¹¹ καὶ λάμπει¹² πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. 16

Οὕτως λαμψάτω¹² τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν

ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ

δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹³ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι¹⁴ τὸν νόμον ἢ τοὺς 17

προφῆτας: οὐκ ἦλθον καταλῦσαι¹⁴ ἀλλὰ πληρῶσαι. 18

Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ

γῆ, ἰῶτα¹⁵ ἐν ἡ μία κεραία¹⁶ οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ

νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὅς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν 19

¹ ἅλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁴ καταπατέω, trample under foot. ⁵ κρύπτω, conceal, hide. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ κείμαι, lie, be laid. ⁸ καίω, burn, ignite. ⁹ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁰ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹¹ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹² λάμπω, shine. ¹³ νομίζω, suppose, think. ¹⁴ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁵ ἰῶτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ¹⁶ κεραία, ας, ἡ, projection, hook.

τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹ καὶ διδάξῃ

οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος¹ κληθήσεται ἐν τῇ

βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ,

οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη 20

ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ

εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,² Οὐ φονεύσεις:³ ὃς 21

δ' ἂν φονεύσῃ,³ ἔνοχος⁴ ἔσται τῇ κρίσει: ἐγὼ δὲ λέγω 22

ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁵ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁶

ἔνοχος⁴ ἔσται τῇ κρίσει: ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ

αὐτοῦ, Ῥακά,⁷ ἔνοχος⁴ ἔσται τῷ συνεδρίῳ:⁸ ὃς δ' ἂν

εἴπῃ, Μωρέ,⁹ ἔνοχος⁴ ἔσται εἰς τὴν γέενναν¹⁰ τοῦ

πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν¹¹ σου ἐπὶ τὸ 23

θυσιαστήριον,¹² καὶ ἐκεῖ μνησθῇς¹³ ὅτι ὁ ἀδελφός σου

¹ ἐλάχιστος, least, smallest. ² ἀρχαῖος, old, ancient. ³ φονεύω, kill, murder. ⁴ ἔνοχος, involved in, liable. ⁵ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁶ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ⁷ ῥακά, empty-headed fool, empty. ⁸ συνέδριον, συ, τό, council, Sanhedrin. ⁹ μωρός, foolish, stupid. ¹⁰ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹¹ δῶρον, συ, τό, gift, present. ¹² θυσιαστήριον, συ, τό, altar. ¹³ μμνήσκομαι, remember, recall.

ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹ σου ἔμπροσθεν 24
 τοῦ θυσιαστηρίου,² καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι³
 τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν¹
 σου. Ὅσοι εὐνοῶν⁴ τῷ ἀντιδίκῳ⁵ σου ταχύ,⁶ ἕως ὅτου⁷ 25
 εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε παραδῷ ὁ
 ἀντίδικος⁵ τῷ κριτῇ,⁸ καὶ ὁ κριτής⁸ σε παραδῷ τῷ
 ὑπηρέτῃ,⁹ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, 26
 οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον
 κοδράντην.¹⁰

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις¹¹ ἐγὼ δὲ λέγω 27
 ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι¹²
 αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν¹¹ αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ 29
 δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε¹³
 αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει¹⁴ γάρ σοι ἵνα
 ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά

¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ² θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ³ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ⁴ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ⁵ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁶ ταχύ, quickly, speedily. ⁷ ὅτου, until. ⁸ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁰ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ¹¹ μοιχεύω, commit adultery. ¹² ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹³ ἐξαιρέω, take out, deliver. ¹⁴ συμφέρω, bring together, it is profitable.

σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹ Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ 30

σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον² αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:

συμφέρει³ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου,

καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.¹ Ἐρρέθη 31

δὲ ὅτι Ὁς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ

ἀποστάσιον:⁴ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὁς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 32

γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς⁵ λόγου πορνείας, ποιεῖ

αὐτὴν μοιχᾶσθαι:⁶ καὶ ὁς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ

μοιχᾶται.⁶

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,⁷ Οὐκ 33

ἐπιорκήσεις,⁸ ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους⁹

σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως:¹⁰ μήτε ἐν τῷ 34

οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ: μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι 35

ὑποπόδιόν¹¹ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ: μήτε εἰς

Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλείως: 36

¹ γέεννα, γς, ἡ, gehenna, Gehenna. ² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁴ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁵ παρεκτός, except for, apart from. ⁶ μοιχᾶμαι, commit adultery with, commit adultery. ⁷ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁸ ἐπιорκέω, swear falsely, make a false vow. ⁹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁰ ὅλως, altogether, completely. ¹¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool.

μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν
 τρίχα¹ λευκὴν ἢ μέλαιναν² ποιῆσαι. Ἐστω δὲ ὁ λόγος 37
 ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ: τὸ δὲ περισσὸν³ τούτων ἐκ τοῦ
 πονηροῦ ἐστίν.
 Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ⁴ ὀφθαλμοῦ, καὶ 38
 ὀδόντα⁵ ἀντὶ⁴ ὀδόντος: ἔγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ 39
 ἀντιστῆναι⁶ τῷ πονηρῷ: ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει⁷ ἐπὶ
 τὴν δεξιὰν σιαγὸνα,⁸ στρέψον⁹ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην: 40
 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά¹⁰ σου
 λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον: καὶ ὅστις σε 41
 ἀγγαρεύσει¹¹ μίλιον¹² ἔν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ 42
 αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ
 δανείσασθαι¹³ μὴ ἀποστρέφῃς.¹⁴

¹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ² μέλας, black, ink. ³ περισσός, excessive, abundant. ⁴ ἀντί, instead of, in place of. ⁵ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁶ ἀντιστήμι, resist, oppose. ⁷ ῥαπίζω, slap, strike. ⁸ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ⁹ στρέφω, turn, am converted. ¹⁰ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹¹ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹² μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile. ¹³ δανείζω, lend, borrow. ¹⁴ ἀποστρέφω, turn away, turn back.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹ σου, 43
καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, 44
Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς
καταραμένους² ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν
ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων³ ὑμᾶς,
καὶ διωκόντων ὑμᾶς: ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς 45
ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ
ἀνατέλλει⁴ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει⁵ ἐπὶ
δικαίους καὶ ἀδίκους.⁶ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς 46
ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ
τελώναι⁷ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσῃσθε τοὺς 47
φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν⁸ ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ
τελώναι⁷ οὕτως ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι,⁹ 48
ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός⁹ ἐστιν.

¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ² καταράομαι, curse. ³ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ⁴ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁵ βρέχω, send rain, rain. ⁶ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁷ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁸ περισσός, excessive, abundant. ⁹ τέλειος, complete, perfect.

Προσέχετε¹ τὴν ἐλεημοσύνην² ὑμῶν μὴ ποιεῖν **6**

ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι³ αὐτοῖς:

εἰ δὲ μήγε,⁴ μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ

ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,² μὴ σαλπίσῃς⁵ **2**

ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταί⁶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς

συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,⁷ ὅπως δοξασθῶσιν

ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν⁸ τὸν

μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,² μὴ **3**

γνώτω ἡ ἀριστερά⁹ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ **4**

σου ἡ ἐλεημοσύνη² ἐν τῷ κρυπτῷ:¹⁰ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ

βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ¹⁰ αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ

φανερῷ.¹¹

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ³ θεάομαι, look at, behold. ⁴ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁵ σαλπίζω, sound a trumpet. ⁶ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ⁸ ἀπέχω, received, obtain. ⁹ ἀριστερός, left, on the left. ¹⁰ κρυπτός, hidden, secret. ¹¹ φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,¹ ὅτι 5

φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις² τῶν

πλατειῶν³ ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσιν

τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁴ τὸν

μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἴσελθε εἰς τὸ 6

ταμιεῖόν⁵ σου, καὶ κλείσας⁶ τὴν θύραν σου, πρόσευξαι

τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ·⁷ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ

βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁸ 7

Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,⁹ ὥσπερ οἱ

ἐθνικοί·¹⁰ δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹¹ αὐτῶν

εἰσακουσθήσονται.¹² Μὴ οὖν ὁμοιωθῇτε¹³ αὐτοῖς· 8

οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ

ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· 9

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά

σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά 10

σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν 11

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ³ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ⁴ ἀπέχω, received, obtain. ⁵ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ⁶ κλείω, shut, shut up. ⁷ κρυπτός, hidden, secret. ⁸ φανερός, manifest, apparent. ⁹ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹⁰ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹¹ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹² εἰσακούω, listen, hear. ¹³ ὁμοίωω, make like, liken.

τὸν ἐπιούσιον¹ δὸς ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ 12
 ὀφειλήματα² ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς
 ὀφειλέταις³ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς⁴ ἡμᾶς εἰς 13
 πειρασμόν,⁵ ἀλλὰ ῥῦσαι⁶ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι
 σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς
 αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 14
 παραπτώματα⁷ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν
 ὁ οὐράνιος:⁸ ἔὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 15
 παραπτώματα⁷ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ
 παραπτώματα⁷ ὑμῶν.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,⁹ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ¹⁰ 16
 σκυθρωποί:¹¹ ἀφανίζουσιν¹² γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν,
 ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες:⁹ ἀμήν
 λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹³ τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ 17
 νηστεύων⁹ ἀλείψαι¹⁴ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ

¹ ἐπιούσιος, for today, daily. ² ὀφειλῆμα, τος, τό, debt, that which is owed. ³ ὀφειλέτης, ου, ό, debtor, sinner. ⁴ εἰσφέρειν, carry inward, bring in. ⁵ πειρασμός, οὐ, ό, temptation, trial. ⁶ ῥύομαι, rescue, save. ⁷ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁸ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁹ νηστεύω, fast. ¹⁰ ὑποκριτής, οὐ, ό, hypocrite, pretender. ¹¹ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹² ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ¹³ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁴ ἀλείφω, anoint.

πρόσωπόν σου νίψαι,¹ ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις 18

νηστεύων,² ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:³ καὶ

ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ³ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε⁴ ὑμῖν θησαυροὺς⁵ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου 19

σῆς⁶ καὶ βρώσις⁷ ἀφανίζει,⁸ καὶ ὅπου κλέπται⁹

διορύσσουσιν¹⁰ καὶ κλέπτουσιν:¹¹ θησαυρίζετε⁴ δὲ ὑμῖν 20

θησαυροὺς⁵ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὐτε σῆς⁶ οὐτε βρώσις⁷

ἀφανίζει,⁸ καὶ ὅπου κλέπται⁹ οὐ διορύσσουσιν¹⁰ οὐδὲ

κλέπτουσιν.¹¹ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς⁵ ὑμῶν, 21

ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος¹² τοῦ 22

σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου

ἀπλοῦς¹³ ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν¹⁴ ἔσται: ἐὰν 23

δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου

σκοτεινὸν¹⁵ ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος

ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; Οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις 24

¹ νίπτω, wash. ² νηστεύω, fast. ³ κρυπτός, hidden, secret. ⁴ θησαυρίζω, lay up, store up. ⁵ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ⁶ σῆς, σήτος, ὁ, moth. ⁷ βρώσις, εἰς, ἡ, eating, food. ⁸ ἀφανίζει, destroy, cause to disappear. ⁹ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ¹⁰ διορύσσω, break through, break in. ¹¹ κλέπτω, steal. ¹² λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹³ ἀπλοῦς, simple, single. ¹⁴ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁵ σκοτεινός, dark, full of darkness.

δουλεύειν: ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον
 ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,¹ καὶ τοῦ ἐτέρου
 καταφρονήσει.² Οὐ δύνασθε θεῶ δουλεύειν καὶ
 μαμωνᾶ.³ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε⁴ τῇ 25
 ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε: μηδὲ τῷ σώματι
 ὑμῶν, τί ἐνδύσθησθε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστιν τῆς
 τροφῆς,⁵ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;⁶ Ἐμβλέψατε⁷ 26
 εἰς τὰ πετεινὰ⁸ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ
 θερίζουσιν,⁹ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,¹⁰ καὶ ὁ
 πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹¹ τρέφει¹² αὐτά: οὐχ ὑμεῖς
 μᾶλλον διαφέρετε¹³ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν⁴ 27
 δύναται προσθεῖναι¹⁴ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν¹⁵ αὐτοῦ πῆχυν¹⁶
 ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁶ τί μεριμνᾶτε;⁴ Καταμάθετε¹⁷ 28
 τὰ κρίνα¹⁸ τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει:¹⁹ οὐ κοπιᾷ,²⁰ οὐδὲ
 νήθει:²¹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομῶν²² ἐν πάσῃ τῇ 29

¹ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ² καταφρονέω, think little of, despise. ³ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ⁴ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁵ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁶ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁷ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁸ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁹ θερίζω, reap, gather. ¹⁰ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹¹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹² τρέφω, make to grow, nourish. ¹³ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁴ προστίθημι, add, add to. ¹⁵ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹⁶ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ¹⁷ καταμαρνανθάνω, observe (well), learn. ¹⁸ κρίνον, ου, τό, lily. ¹⁹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁰ κοπιᾶω, toil, labor. ²¹ νήθω, spin. ²² Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon.

δόξῃ αὐτοῦ περιβάλετο¹ ὡς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν 30
 χόρτον² τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον³ εἰς
 κλίβανον⁴ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,⁵ οὐ
 πολλῶ μαλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;⁶ Μὴ οὖν 31
 μεριμνήσητε,⁷ λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί πίνωμεν, ἢ
 τί περιβαλώμεθα;¹ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ: 32
 οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος⁹ ὅτι χρήζεσθε¹⁰
 τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν 33
 τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
 προστεθήσεται¹¹ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε⁷ εἰς τὴν 34
 αὔριον:³ ἢ γὰρ αὔριον³ μεριμνήσει⁷ τὰ ἐαυτῆς.
 Ἀρκετὸν¹² τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία¹³ αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, 7
 κριθήσεσθε: καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ¹⁴ μετρεῖτε,¹⁵
 μετρηθήσεται¹⁵ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος¹⁶ τὸ ἐν 3

¹ περιβάλλω, put around, clothe. ² χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ³ αὔριον, tomorrow. ⁴ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ⁵ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁶ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁷ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁸ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁹ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁰ χρήζω, need, have need of. ¹¹ προστίθημι, add, add to. ¹² ἀρκετός, sufficient, enough. ¹³ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ¹⁴ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁵ μετρέω, measure, estimate. ¹⁶ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk.

τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ
 ὀφθαλμῷ δοκὸν¹ οὐ κατανοεῖς;² Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ 4
 ἀδελφῷ σου, Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος³ ἀπὸ τοῦ
 ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοῦ, ἡ δοκὸς¹ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου;
 Ὑποκριτά,⁴ ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν¹ ἐκ τοῦ 5
 ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις⁵ ἐκβαλεῖν τὸ
 κάρφος³ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν;⁶ μὴδὲ βάλητε τοὺς 6
 μαργαρίτας⁷ ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,⁸ μήποτε
 καταπατήσωσιν⁹ αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ
 στραφέντες¹⁰ ῥήξωσιν¹¹ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε· 7
 κρούετε,¹² καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν 8
 λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει, καὶ τῷ κρούοντι¹²
 ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν 9

¹ δοκός, οὐ, ἡ, beam of timber, log. ² κατανοέω, observe, understand. ³ κάρφος, οὐς, τό, speck, dry stalk. ⁴ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ διαβλέπω, see clearly, look intently. ⁶ κύων, ος, ὁ, dog. ⁷ μαργαρίτης, οὐ, ὁ, pearl. ⁸ χοῖρος, οὐ, ὁ, swine, pig. ⁹ καταπατέω, trample under foot. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹² κρούω, knock, strike.

αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει¹ αὐτῷ; 10

Καὶ ἐὰν ἰχθὺν² αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν³ ἐπιδώσει¹ αὐτῷ; Εἰ 11

οὗν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα⁴ ἀγαθὰ

διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ

ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν

αὐτόν; Πάντα οὗν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ 12

ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς: οὗτος γάρ

ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς⁵ πύλης: ⁶ ὅτι πλατεῖα⁷ ἡ πύλη,⁶ 13

καὶ εὐρύχωρος⁸ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁹ εἰς τὴν ἀπώλειαν,

καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς: τί στενὴ⁵ ἡ 14

πύλη,⁶ καὶ τεθλιμμένη¹¹ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁹ εἰς τὴν

ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ² ἰχθύς, ὄψος, ὁ, fish. ³ ὄφις, εὖς, ὁ, snake, serpent. ⁴ δόμα, τὸς, τό, present, gift. ⁵ στενός, narrow. ⁶ πύλη, ἡ, gate, porch. ⁷ πλατύς, broad, street. ⁸ εὐρύχωρος, broad, spacious. ⁹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁰ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹¹ θλίβω, press, oppress.

Προσέχετε¹ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,² οἵτινες 15
 ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν³ προβάτων, ἔσωθεν⁴
 δέ εἰσιν λύκοι⁵ ἄρπαγες.⁶ Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν 16
 ἐπιγνώσεσθε αὐτούς: μήτι⁷ συλλέγουσιν⁸ ἀπὸ
 ἀκανθῶν⁹ σταφυλὴν,¹⁰ ἢ ἀπὸ τριβόλων¹¹ σύκα;¹² 17
 Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: τὸ
 δὲ σαπρὸν¹³ δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ 18
 δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν,
 οὐδὲ δένδρον σαπρὸν¹³ καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν 19
 δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται¹⁴ καὶ εἰς
 πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε¹⁵ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν 20
 ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, 21
 κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν:
 ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν
 οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, 22
 Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ³ ἐνδύμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁴ ἔσωθεν, from within, within. ⁵ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ⁶ ἄρπαξ, rapacious. ⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁸ συλλέγω, collect, gather. ⁹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁰ σταφυλή, ης, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹¹ τρίβολος, ου, ὁ, thistle, briar. ¹² σύκον, ου, τό, fig. ¹³ σαπρὸς, rotten, worthless. ¹⁴ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁵ γέ, indeed, at least.

τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ
 ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε 23
 ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε¹ ἔγνω ὑμᾶς:
 ἀποχωρεῖτε² ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.³ 24
 Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ
 ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω⁴ αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ,⁵ ὅστις
 ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:⁶ καὶ 25
 κατέβη ἡ βροχὴ⁷ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁸ καὶ ἔπνευσαν⁹
 οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον¹⁰ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ
 ἔπεσεν: τεθεμελίωτο¹¹ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁶ Καὶ πᾶς ὁ 26
 ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν
 αὐτούς, ὁμοιωθήσεται⁴ ἀνδρὶ μωρῷ,¹² ὅστις
 ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον:¹³ καὶ 27
 κατέβη ἡ βροχὴ⁷ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁸ καὶ ἔπνευσαν⁹
 οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν¹⁴ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ
 ἔπεσεν: καὶ ἦν ἡ πτώσις¹⁵ αὐτῆς μεγάλη.

¹ οὐδέποτε, never. ² ἀποχωρέω, go away, depart. ³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁴ ὁμοιώω, make like, liken. ⁵ φρόνιμος, prudent, wise. ⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁷ βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ⁸ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ⁹ πνέω, blow. ¹⁰ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹¹ θεμελιόω, lay a foundation, found. ¹² μωρός, foolish, stupid. ¹³ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ¹⁴ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹⁵ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους 28

τούτους, ἐξεπλήσσοντο² οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ:

ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ 29

ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ 8

ὄχλοι πολλοί: καὶ ἰδοὺ, λεπρὸς³ ἐλθὼν προσεκύνει 2

αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι.

Καὶ ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, 3

λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη

αὐτοῦ ἡ λέπρα.⁵ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα 4

μηδενὶ εἰπῆς: ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ,

καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον⁶ ὃ προσέταξεν⁷ Μωσῆς, εἰς

μαρτύριον⁸ αὐτοῖς.

¹ συνετέλειω, complete, accomplish. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁶ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁷ προστάσσω, command, order. ⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοῦμ,¹ προσῆλθεν αὐτῷ 5
 ἑκατόνταρχος² παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ 6
 παῖς³ μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός,⁴ δεινῶς⁵
 βασανιζόμενος.⁶ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ 7
 ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 8
 ἑκατόνταρχος² ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου
 ὑπὸ τὴν στέγην⁷ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ, καὶ
 ἰαθήσεται ὁ παῖς³ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι 9
 ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ
 λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ,
 Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον
 τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ 10
 εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν
 τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην⁸ πίστιν εὔρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι 11
 πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν⁹ καὶ δυσμῶν¹⁰ ἥξουσιν, καὶ
 ἀνακλιθήσονται¹¹ μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ

¹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ² ἑκατοντάρχης, centurion. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ παραλυτικός, οὗ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ δεινῶς, terribly, vehemently. ⁶ βασανίζω, torment, torture. ⁷ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁸ τοσοῦτος, so great, so much. ⁹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁰ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down.

ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας 12

ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·¹ ἐκεῖ ἔσται

ὁ κλαυθμὸς² καὶ ὁ βρυγμὸς³ τῶν ὀδόντων.⁴ Καὶ εἶπεν 13

ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ,⁵ Ὑπαγε, καὶ ὥς

ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι. Καὶ ἰάθη ὁ παῖς⁶ αὐτοῦ ἐν

τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν 14

πενθερὰν⁷ αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,⁸ καὶ 15

ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός·⁹

καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὁψίας¹⁰ δὲ γενομένης 16

προσῆνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους¹¹ πολλούς· καὶ

ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς¹²

ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ 17

Ἡσαΐου¹³ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Αὐτὸς τὰς

ἀσθενείας¹⁴ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους¹⁵ ἐβάστασεν.

¹ ἐξώτερος, outer, outside. ² κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ³ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁴ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁵ ἑκατοντάρχης, centurion. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ πενθερά, ἀς, ἡ, mother-in-law. ⁸ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁹ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ δαιμονιζομαι, am demon possessed. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁴ ἀσθένεια, ἀς, ἡ, weakness, sickness. ¹⁵ νόσος, ου, ἡ, disease, malady.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, 18
 ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.¹ Καὶ προσελθὼν εἰς 19
 γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι
 ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ 20
 ἀλώπεκες² φωλεοὺς³ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινά⁴ τοῦ
 οὐρανοῦ κατασκηνώσεις·⁵ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ
 ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.⁶ Ἄλλος δὲ τῶν 21
 μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπιτρέψόν⁷ μοι
 πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι⁸ τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ 22
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι, καὶ ἄφες τοὺς
 νεκροὺς θάψαι⁸ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

Καὶ ἐμβάντι⁹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ 23
 μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, σεισμός¹⁰ μέγας ἐγένετο ἐν 24
 τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι¹¹ ὑπὸ τῶν

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² ἀλώπηξ, εκος, ή, fox. ³ φωλεός, οῦ, ὁ, den, hole. ⁴ πετεινόν, ου, τό, bird.

⁵ κατασκηνώσις, εως, ή, place to live, nest. ⁶ κλίνω, cause to bend, bow. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁹ ἐμβαίνειν, embark. ¹⁰ σεισμός, οῦ, ὁ, earthquake, storm. ¹¹ καλύπτω, cover, veil.

κυμάτων·¹ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.² Καὶ προσελθόντες οἱ 25
 μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
 ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί³ ἐστε, 26
 ὀλιγόπιστοι;⁴ Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις
 καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη⁵ μεγάλη. Οἱ δὲ 27
 ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός⁶ ἐστιν
 οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν⁷
 αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν⁸ εἰς τὴν χώραν τῶν 28
 Γεργεσηνῶν,⁹ ὑπῆντησαν¹⁰ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι¹¹
 ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ¹² λίαν,¹³ ὥστε
 μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης; καὶ 29
 ἰδοῦ, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ
 τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι¹⁴ ἡμᾶς; 30
 Ἦν δὲ μακρὰν¹⁵ ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη¹⁶ χοίρων¹⁷ πολλῶν

¹ κύμα, τος, τό, wave. ² καθεύδω, sleep. ³ δειλός, cowardly, timid. ⁴ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁵ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ⁶ ποταπός, what kind of? what type of? ⁷ ὑπακούω, obey, listen. ⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁹ Γεργεσηνός, from Gerasene. ¹⁰ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹¹ δαιμονιζομαι, am demon possessed. ¹² χαλεπός, hard, difficult. ¹³ λίαν, greatly, very. ¹⁴ βασανίζω, torment, torture. ¹⁵ μακρὰν, far away. ¹⁶ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹⁷ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig.

βοσκομένην.¹ Οἱ δὲ δαίμονες² παρεκάλουν αὐτόν, 31
 λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον³ ἡμῖν
 ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην⁴ τῶν χοίρων.⁵ Καὶ εἶπεν 32
 αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξεληθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν
 ἀγέλην⁴ τῶν χοίρων⁵· καὶ ἰδοῦ, ὥρμησεν⁶ πᾶσα ἡ
 ἀγέλη⁴ τῶν χοίρων⁵ κατὰ τοῦ κρημου⁷ εἰς τὴν
 θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ 33
 βόσκοντες¹ ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν
 ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.⁸ Καὶ 34
 ἰδοῦ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν⁹ τῷ Ἰησοῦ·
 καὶ ἰδόντες αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ¹⁰ ἀπὸ
 τῶν ὁρίων¹¹ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβαῖς¹² εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν¹³ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν 9
 ἰδίαν πόλιν. Καὶ ἰδοῦ, προσέφερον αὐτῷ 2
 παραλυτικὸν¹⁴ ἐπὶ κλίνης¹⁵ βεβλημένον· καὶ ἰδὼν ὁ

¹ βόσκω, feed. ² δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁴ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁵ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁶ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁷ κρημνός, οῦ, ὁ, steep bank, cliff. ⁸ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁹ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ¹⁰ μεταβαίνειν, depart, leave. ¹¹ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹² ἐμβαίνειν, embark. ¹³ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁴ παραλυτικός, οῦ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁵ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed.

Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,¹
 Θάρσει,² τέκνον· ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ³
 ἰδοῦ, τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος
 βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις³ ⁴
 αὐτῶν εἶπεν, Ὡς τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε⁴ πονηρὰ ἐν ταῖς
 καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,⁵ εἰπεῖν, ⁵
 Ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, Ὑγεραι καὶ
 περιπάτει; Ὡς δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ⁶
 ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει
 τῷ παραλυτικῷ¹ – Ὑγερθεῖς ἄρον σου τὴν κλίνην,⁶
 καὶ ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς ⁷
 τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ⁸
 ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς
 ἀνθρώποις.

¹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² θαρσέω, of good courage, of good cheer. ³ ἐνθύμησις, εὐχ, ἡ, deliberation, thought. ⁴ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁵ εὐκοπώτερον, easier. ⁶ κλίνη, γῆς, ἡ, couch, bed.

Καὶ παράγων¹ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον 9

καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,² Ματθαῖον³ λεγόμενον,

καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς

ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁴ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ, 10

πολλοὶ τελῶναι⁵ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες

συνανέκειντο⁶ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ 11

ιδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ

τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁵ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ

διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, 12

Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἱατροῦ,⁷ ἀλλ' οἱ

κακῶς⁸ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστίν, 13

Ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι

δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.⁹

¹ παράγω, pass by, depart. ² τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ³ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁴

ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶ συνανέκειμαι,

recline at table with. ⁷ ἱατρός, ου, ὁ, physician. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, 14

Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν¹ πολλά, οἱ

δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;¹ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 15

Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος² πενθεῖν,³

ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος;⁴ Ἐλεύσονται δὲ

ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁵ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁴ καὶ τότε

νηστεύσουσιν.¹ Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει⁶ ἐπίβλημα⁷ 16

ράκου⁸ ἀγνάφου⁹ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ:¹⁰ αἶρει γὰρ τὸ

πλήρωμα¹¹ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον¹²

σχίσμα¹³ γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον¹⁴ εἰς 17

ἄσκοις¹⁵ παλαιούς:¹⁰ εἰ δὲ μῆγε,¹⁶ ῥήγνυνται¹⁷ οἱ ἄσκοι,

καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἄσκοι¹⁵ ἀπολοῦνται: ἀλλὰ

βάλλουσιν οἶνον νέον¹⁴ εἰς ἄσκοις¹⁵ καινοῦς, καὶ

ἀμφοτέροι¹⁸ συντηροῦνται.¹⁹

¹ νηστεύω, fast. ² νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ³ πενθέω, mourn, lament. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ ἀπαίρω, take away, depart. ⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁷ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁸ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁹ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁰ παλαιός, old, ancient. ¹¹ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹² χεῖρων, worse. ¹³ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁴ νέος, new, young. ¹⁵ ἄσκος, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁶ μῆγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μῆγε). ¹⁷ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁸ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁹ συντηρέω, preserve, treasure.

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν 18

προσεκύνει αὐτῷ, λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι

ἐτελεύτησεν.¹ ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ’

αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς 19

ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, 20

γυνὴ αἱμορροοῦσα² δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα

ὀπισθεν,³ ἤψατο τοῦ κρασπέδου⁴ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. 21

Ἐλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου

αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ 22

ιδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,⁵ θύγατερ· ἡ πίστις σου

σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. 23

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ

ιδὼν τοὺς αὐλητὰς⁶ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,⁷ 24

λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε·⁸ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ

κοράσιον,⁹ ἀλλὰ καθεύδει.¹⁰ Καὶ κατεγέλων¹¹ αὐτοῦ. 25

Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς

¹ τελευτάω, die, end. ² αἱμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ³ ὀπισθεν, behind, after. ⁴ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁵ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁶ αὐλητής, ου, ό, flute player, pipe player. ⁷ θορυβέω, make a commotion, agitate. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁰ καθεύδω, sleep. ¹¹ καταγέλλω, deride, ridicule.

χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἡγέρθη τὸ κοράσιον.¹ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ 26
 φήμη² αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Καὶ παράγοντι³ ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ 27
 δύο τυφλοί, κρᾶζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς,
 υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον 28
 αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πιστεύετε
 ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί,
 κύριε. Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, 29
 Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ 30
 ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο⁴
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ 31
 δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν⁵ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

¹ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ² φήμη, ης, ἡ, report, news. ³ παράγω, pass by, depart. ⁴ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁵ διαφημίζω, spread abroad, report.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ 32

ἄνθρωπον κωφὸν¹ δαιμονιζόμενον.² Καὶ ἐκβληθέντος 33

τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός¹ καὶ ἐθαύμασαν οἱ

ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε³ ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ

Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν 34

δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιήγεν⁴ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, 35

διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων

τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν

νόσον⁵ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁶ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ τοὺς 36

ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη⁷ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν

ἐσκυλμένοι⁸ καὶ ἐρριμμένοι⁹ ὥσει¹⁰ πρόβατα μὴ

ἔχοντα ποιμένα.¹¹ Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ 37

μὲν θερισμὸς¹² πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται¹³ ὀλίγοι· δεήθητε¹⁴ 38

οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,¹² ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας

¹ κωφός, deaf, dumb. ² δαιμονιζομαι, am demon possessed. ³ οὐδέποτε, never. ⁴ περιάγω, lead around, go about. ⁵ νόσος, ου, ή, disease, malady. ⁶ μαλακία, ας, ή, sickness, weakness. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ σκύλλω, trouble, bother. ⁹ ρίπτω, throw, cast. ¹⁰ ὥσει, like, about. ¹¹ ποιμήν, ένος, ό, shepherd. ¹² θερισμός, οὔ, ό, harvest, reaping. ¹³ ἐργάτης, ου, ό, workman, laborer. ¹⁴ δέομαι, ask, request.

εἰς τὸν θερισμὸν¹ αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, **10**

ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε
ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον² καὶ
πᾶσαν μαλακίαν.³

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: **2**

πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας⁴ ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου,⁵ καὶ
Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος, καὶ **3**
Βαρθολομαῖος:⁶ Θωμᾶς,⁷ καὶ Ματθαῖος⁸ ὁ τελώνης:⁹
Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου,¹⁰ καὶ Λεββαῖος¹¹ ὁ
ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος:¹² Σίμων ὁ Κανανίτης,¹³ καὶ **4**
Ἰούδας Ἰσκαριώτης¹⁴ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

¹ θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁴ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁵ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁶ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁷ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁸ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁰ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹¹ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbaeus. ¹² Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹³ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, 5
 παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων, Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ
 ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹ μὴ εἰσέλθητε: 6
 πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ
 ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Πορευόμενοι δὲ 7
 κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ὑψιγενὴς ἡ βασιλεία τῶν
 οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροῦς² 8
 καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε: δωρεὰν³ ἐλάβετε,
 δωρεὰν³ δότε. Μὴ κτήσησθε⁴ χρυσόν,⁵ μηδὲ ἄργυρον,⁶ ⁹
 μηδὲ χαλκόν⁷ εἰς τὰς ζώνας⁸ ὑμῶν, μὴ πήραν⁹ εἰς 10
 ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,¹⁰ μηδὲ ὑποδήματα,¹¹ μηδὲ
 ῥάβδους:¹² ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης¹³ τῆς τροφῆς¹⁴ αὐτοῦ
 ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, 11
 ἐξετάσατε¹⁵ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν: κἀκεῖ¹⁶ μείνατε,
 ἕως ἂν ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 12
 ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ἦ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθέτω 13

¹ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ² λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ³ δωρεάν, without cost, without cause. ⁴ κτάομαι, acquire, win. ⁵ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁶ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ⁷ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ⁸ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ⁹ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁰ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹¹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹² ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹³ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁴ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ¹⁵ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁶ κἀκεῖ, and there.

ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν: ἐὰν δὲ μὴ ᾗ ἄξια, ἡ εἰρήνη
 ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται 14
 ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς
 οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε¹ τὸν
 κονιορτὸν² τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 15
 ἀνεκτότερον³ ἔσται γῇ Σοδόμων⁴ καὶ Γομόρρων⁵ ἐν
 ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·⁶ 16
 γίνεσθε οὖν φρόνιμοι⁷ ὡς οἱ ὄφεις,⁸ καὶ ἀκέραιοι⁹ ὡς αἱ
 περιστεραί.¹⁰ Προσέχετε¹¹ δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων: 17
 παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹² καὶ ἐν ταῖς
 συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹³ ὑμᾶς: καὶ ἐπὶ 18
 ἡγεμόνας¹⁴ δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς
 μαρτύριον¹⁵ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ 19
 παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε¹⁶ πῶς ἢ τί

¹ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ² κονιορτός, οὐ, δ, dust. ³ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁴ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁵ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁶ λύκος, ου, δ, wolf, jackal. ⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ⁸ ὄφις, εως, δ, snake, serpent. ⁹ ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹⁰ περιστερὰ, ᾶς, ἡ, dove. ¹¹ προσέχω, take head of, attend to. ¹² συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹³ μαστιγῶω, whip, lash. ¹⁴ ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ¹⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁶ μεριμνάω, be anxious, distracted.

λαλήσητε: δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί

λαλήσετε: οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ 20

πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. 21

Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ

πατὴρ τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,²

καὶ θανατώσουσιν³ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι 22

ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου: ὁ δὲ ὑπομείνας⁴ εἰς

τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν 23

τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην: ἀμὴν γὰρ

λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ,

ἕως ἄν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος 24

ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. Ἀρκετὸν⁵ τῷ μαθητῇ ἵνα 25

γέννηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ

κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁶ Βεελζεβούλ⁷

ἐκάλεσαν, πόσω μάλλον τοὺς οἰκειακοὺς⁸ αὐτοῦ; Μὴ 26

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεὺς, ἕως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ ἀρκετός, sufficient, enough. ⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁷ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁸ οἰκειακός, one of a family.

οὖν φοβηθήτε αὐτούς: οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον
 ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν² ὃ οὐ
 γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,³ εἴπατε ἐν 27
 τῷ φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν
 δωματίων.⁴ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων 28
 τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν:
 φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν
 καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γενένη.⁵ Οὐχὶ δύο στρουθία⁶ 29
 ἀσσαρίου⁷ πωλεῖται;⁸ Καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ
 τὴν γῆν ἄνευ⁹ τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ 30
 τρίχες¹⁰ τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι¹¹ εἰσίν. Μὴ 31
 οὖν φοβηθήτε: πολλῶν στρουθίων⁶ διαφέρετε¹² ὑμεῖς. 32
 Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν
 ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ
 πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται 33
 με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ ἐν

¹ καλύπτω, cover, veil. ² κρυπτός, hidden, secret. ³ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁴ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁵ γενένη, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁶ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁷ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ⁸ πωλέω, sell. ⁹ ἄνευ, without (gen). ¹⁰ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹¹ ἀριθμέω, number, count. ¹² διαφέρω, differ, carry through.

ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσῃτε¹ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν: 34

οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον 35

γὰρ διχάσαι² ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ

θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην³ κατὰ

τῆς πενθεράς⁴ αὐτῆς: καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ 36

οἰκειακοὶ⁵ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, 37

οὐκ ἔστιν μου ἄξιος: καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα

ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος: καὶ ὁς οὐ λαμβάνει τὸν 38

σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν

μου ἄξιος. Ὁ εὐρῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν: 39

καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὕρήσει

αὐτήν.

¹ νομίζω, suppose, think. ² διχάζω, divide in two, set at variance. ³ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ⁴ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁵ οἰκειακός, one of a family.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος 40
 δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην 41
 εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ
 δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου
 λήψεται. Καὶ ὅς ἐὰν ποτίσῃ¹ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων 42
 ποτήριον ψυχροῦ² μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν
 λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσων³ τοῖς 11
 δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη⁴ ἐκεῖθεν τοῦ
 διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ⁵ τὰ ἔργα τοῦ 2
 χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, 3
 Σὺ εἰ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;⁶ Καὶ 4
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες
 ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ὅ ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ 5

¹ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ² ψυχρός, cold, cold hearted. ³ διατάσσω, command, give orders to. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ δεσμωτήριον, ου, τό, prison, jail. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for.

ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ¹ περιπατοῦσιν, λεπροὶ²
καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ³ ἀκούουσιν, νεκροὶ
ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός 6
ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ 7
πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ
Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;⁴
Κάλαμον⁵ ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;⁶ Ἀλλὰ τί 8
ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς⁷ ἱματίοις
ἡμφιεσμένον;⁸ Ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακὰ⁷ φοροῦντες⁹ ἐν τοῖς
οἴκοις τῶν βασιλείων¹⁰ εἰσὶν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; 9
Προφῆτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον¹¹
προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, 10
ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει¹² τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. 11
Ἄμην λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς¹³
γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ:¹⁴ ὁ δὲ

¹ χωλός, lame, deprived of a foot. ² λεπρός, οὐ, δ, scaly, leprous. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ θεάομαι, look at, behold. ⁵ κάλαμος, ου, ό, reed, reed-pen. ⁶ σαλεύω, shake, excite. ⁷ μαλακός, soft, effeminate. ⁸ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁹ φορέω, wear, bear. ¹⁰ βασίλειος, kingly, royal. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² κατασκευάζω, prepare, build. ¹³ γεννητός, born, begotten. ¹⁴ βαπτιστής, οὐ, ό, baptist, baptizer.

μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ
 ἐστιν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ¹ 12
 ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,² καὶ
 βιασται³ ἀρπάζουσιν⁴ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται 13
 καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν· καὶ εἰ θέλετε 14
 δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ 15
 ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίτι δὲ ὁμοιώσω⁵ τὴν 16
 γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς⁶
 καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν⁷ τοῖς ἐταίροις⁸ αὐτῶν, 17
 καὶ λέγουσιν, Ὁυὴ σάμεν⁹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε¹⁰
 ἐθρηνήσαμεν¹¹ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.¹² Ἦλθεν γὰρ 18
 Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν,
 Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων 19
 καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹³ καὶ
 οἰνοπότης,¹⁴ τελωνῶν¹⁵ φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ
 ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ² βιάζω, use force, violence. ³ βιαστής, οὐ, ὁ, violent man, forceful. ⁴ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ⁶ ἀγορά, ἀς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁷ προσφωνέω, call to, summon. ⁸ ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ⁹ αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹⁰ ὀρχέομαι, dance. ¹¹ θρηνέω, lament, mourn. ¹² κόπτω, strike, smite. ¹³ φάγος, οὐ, ὁ, glutton. ¹⁴ οἰνοπότης, οὐ, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹⁵ τελωνῶν, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes.

Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν¹ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ 20
 πλείσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαί 21
 σοι, Χοραζίν,² οὐαί σοι, Βηθσαιῖδά,³ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ⁴ καὶ
 Σιδῶνι⁵ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
 πάλαι⁶ ἂν ἐν σάκκῳ⁷ καὶ σποδῷ⁸ μετενόησαν. Πλὴν 22
 λέγω ὑμῖν, Τύρῳ⁴ καὶ Σιδῶνι⁵ ἀνεκτότερον⁹ ἔσται ἐν
 ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναούμ,¹⁰ ἡ ἕως 23
 τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹¹ ἕως Ἁδου¹² καταβιβασθήσῃ:
 ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις¹⁴ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι
 ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι¹⁵ τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω 24
 ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων¹⁴ ἀνεκτότερον⁹ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ
 κρίσεως, ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 25
 Ἐξομολογούμαι¹⁶ σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας¹⁷ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν¹⁸ καὶ

¹ ὀνειδίζω, reproach, revile. ² Χοραζίν, ἢ, Chorazin. ³ Βηθσαιῖδά, ἢ, Bethsaida. ⁴ Τύρος, ου, ἢ, Tyre. ⁵ Σιδῶν, ὠνος, ἢ, Sidon. ⁶ πάλαι, long ago, of old. ⁷ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ⁸ σποδός, οὔ, ἢ, ashes. ⁹ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁰ Καπερναούμ, ἢ, Capernaum. ¹¹ ὑψόω, lift up, exalt. ¹² Ἁδης, ου, ὁ, Hades. ¹³ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹⁴ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁵ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁶ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁷ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁸ σοφός, wise.

συνετών,¹ καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις.² Ναί, ὁ 26
 πατήρ, ὅτι οὕτως³ ἐγένετο εὐδοκία⁴ ἐμπροσθέν σου. 27
 Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς
 ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ: οὐδὲ τὸν πατέρα
 τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ
 υἱὸς ἀποκαλύψαι. Δεῦτε⁵ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες 28
 καὶ πεφορτισμένοι,⁷ καὶ γὰρ ἀναπαύσω⁸ ὑμᾶς. Ἄρατε 29
 τὸν ζυγόν⁹ μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι
 πρᾶός¹⁰ εἰμι καὶ ταπεινός¹¹ τῇ καρδίᾳ: καὶ εὐρήσετε
 ἀνάπαυσιν¹² ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός⁹ μου 30
 χρηστός,¹³ καὶ τὸ φορτίον¹⁴ μου ἐλαφρόν¹⁵ ἐστίν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν 12

διὰ τῶν σπορίμων:¹⁶ οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,¹⁷

καὶ ἤρξαντο τίλλειν¹⁸ στάχυν¹⁹ καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ 2

Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδοὺ, οἱ μαθηταὶ σου

¹ συνετός, intelligent, clever. ² νήπιος, infant, child. ³ οὕτως, thus, so. ⁴ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ⁵ δεῦτε, come!. ⁶ κοπιᾶω, toil, labor. ⁷ φορτίζω, load, burden. ⁸ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁹ ζυγός, οὐ, ὁ, yoke, heavy burden. ¹⁰ πραῦς, gentle, mild. ¹¹ ταπεινός, humble, downcast. ¹² ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹³ χρηστός, good, kind. ¹⁴ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹⁵ ἐλαφρός, light, easy to bear. ¹⁶ σπέρμιος, grain field, sown. ¹⁷ πεινάω, hungry, am hungry. ¹⁸ τίλλω, pluck, pick. ¹⁹ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain.

ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν 3

αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε

ἐπεινάσεν¹ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ: πῶς εἰσῆλθεν εἰς 4

τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως²

ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ'

αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν 5

τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ

σάββατον βεβηλοῦσιν,³ καὶ ἀναίτιοι⁴ εἰσιν; Λέγω δὲ 6

ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί 7

ἐστιν, Ἦλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν

κατεδικάσατε⁵ τοὺς ἀναιτίους.⁴ Κύριος γάρ ἐστιν τοῦ 8

σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ μεταβὰς⁶ ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. 9

Καὶ ἰδοῦ, ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν:⁷ καὶ

ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν τοῖς

σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν⁸ αὐτοῦ. Ὁ 11

¹ πεινάω, hunger, am hungry. ² πρόθεσις, εἰς, ἡ, setting forth, purpose. ³ βεβηλόω, profane, desecrate. ⁴ ἀναίτιος, innocent, guiltless. ⁵ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁶ μεταβαίνω, depart, leave. ⁷ ξηρός, dry, withered.

⁸ κατηγορέω, accuse, charge.

δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει
 πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ¹ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς
 βόθυνον,² οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσω οὖν 12
 διαφέρει³ ἄνθρωπος προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς
 σάββασιν καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, 13
 Ἔκτεινον⁴ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,⁴ καὶ
 ἀποκατεστάθῃ⁵ ὑγιῆς⁶ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι 14
 συμβούλιον⁷ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως
 αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν⁸ 15
 ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ
 ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, 16
 ἵνα μὴ φανερόν⁹ αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ 17
 ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου¹⁰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ὁ 18
 παῖς¹¹ μου ὃν ἡρέτισα·¹² ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν
 εὐδόκησεν¹³ ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ'
 αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,¹⁴ 19

¹ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ² βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ³ διαφέρω, differ, carry through. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁶ ὑγιής, whole, healthy. ⁷ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ φανερός, manifest, apparent. ¹⁰ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹² αἵρετιζω, choose. ¹³ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹⁴ ἐρίζω, quarrel, wrangle.

οὐδὲ κραυγᾶσει·¹ οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις²
 τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον³ συντετριμμένον⁴ οὐ 20
 κατεάξει,⁵ καὶ λίνον⁶ τυφόμενον⁷ οὐ σβέσει·⁸ ἕως ἂν
 ἐκβάλῃ εἰς νῖκος⁹ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ 21
 ἔθνη ἐλπιούσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,¹⁰ τυφλὸς καὶ 22
 κωφός·¹¹ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ
 κωφὸν¹¹ καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο¹² 23
 πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι¹³ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς
 Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ 24
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ¹⁴
 ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς 25
 ἐνθυμήσεις¹⁵ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία
 μερισθεῖσα¹⁶ καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται·¹⁷ καὶ πᾶσα πόλις
 ἢ οἰκία μερισθεῖσα¹⁶ καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ 26

¹ κραυγᾶζω, cry out, cry aloud. ² πλατεία, ας, ἡ, street. ³ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁴ συντρίβω, break in pieces, crush. ⁵ κατὰγνυμι, break in pieces. ⁶ λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ⁷ τύφω, raise smoke. ⁸ σβέννυμι, quench, extinguish. ⁹ νῖκος, ους, τό, victory. ¹⁰ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁴ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁵ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ¹⁶ μερίζω, divide, part. ¹⁷ ἐρημώω, destroy, strip.

εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν
 ἐμερίσθη;¹ πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; 27

Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ² ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ
 υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν
 ἔσονται κριταί.³ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω 28
 τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁴ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ 29
 ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη⁵ αὐτοῦ διαρπάσαι,⁶ ἐὰν μὴ
 πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν; Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
 διαρπάσει.⁶ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν· καὶ ὁ 30
 μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.⁷ Διὰ τοῦτο λέγω 31
 ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία⁸ ἀφεθήσεται τοῖς
 ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία⁸ οὐκ
 ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὅς ἐὰν εἴπῃ λόγον 32
 κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ'
 ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ

¹ μερίζω, divide, part. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁴ φθάνω, come before another, anticipate. ⁵ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁶ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁷ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ
μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, καὶ τὸν 33
καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν,¹
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν:¹ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ
δένδρον γινώσκεται. Γεννήματα² ἐχιδνῶν,³ πῶς 34
δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ
περισσεύματος⁴ τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ 35
ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁵ ἐκβάλλει
ἀγαθὰ: καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ
θησαυροῦ⁵ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν 36
ῥῆμα ἀργόν,⁶ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι,
ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ 37
γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων
σου καταδικασθήσῃ.⁷

¹ σαπρὸς, rotten, worthless. ² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ³ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ⁴ περίσσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁵ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ⁶ ἀργός, inactive, idle. ⁷ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn.

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ 38

Φαρισαίων, λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ

σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Γενεὰ 39

πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹ σημεῖον ἐπιζητεῖ² καὶ σημεῖον

οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ³ τοῦ

προφήτου. Ὡσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς³ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁴ τοῦ 40

κῆτους⁵ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας

καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευῖται⁶ ἀναστήσονται ἐν 41

τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν⁷

αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα⁸ Ἰωνᾶ,³ καὶ

ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ³ ὧδε. Βασίλισσα⁹ νότου¹⁰ 42

ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ

κατακρινεῖ⁷ αὐτήν: ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹¹ τῆς

γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομώντος¹² καὶ ἰδοὺ,

πλεῖον Σολομώντος¹² ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον 43

¹ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ⁶ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ⁷ κατακρίνω, condemn. ⁸ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ⁹ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁰ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹¹ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹² Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon.

πνεῦμα ἐξέληθι ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι'
 ἀνύδρων¹ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,² καὶ οὐχ εὐρίσκει.
 Τότε λέγει, Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν³ 44
 ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,⁴
 σεσαρωμένον⁵ καὶ κεκοσμημένον.⁶ Τότε πορεύεται 45
 καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα
 πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ
 γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα⁷ τῶν
 πρώτων. Οὕτως⁸ ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ 46
 οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ
 λαλήσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ 47
 ἀδελφοί σου ἔξω ἐσθήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλήσαι. 48
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ
 μήτηρ μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ 49

¹ ἀνυδρος, waterless, dry. ² ἀνάπαυσις, εως, ή, cessation, rest. ³ ὅθεν, from where, from which. ⁴ σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ⁵ σαρῶ, sweep, sweep using a broom. ⁶ κοσμέω, adorn, put into order. ⁷ χείρων, worse. ⁸ οὕτως, thus, so.

ἐκτείνας¹ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
εἶπεν, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις 50
γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ
ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας 13
ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς 2
αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον
ἐμβάντα² καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν³
εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, 3
λέγων, Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν 4
τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ
ἦλθεν τὰ πετεινὰ⁴ καὶ κατέφαγεν⁵ αὐτά. Ἄλλα δὲ 5
ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,⁶ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν:
καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁷ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁸ γῆς: 6
ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁹ ἐκαυματίσθη,¹⁰ καὶ διὰ τὸ μὴ

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἐμβαίνω, embark. ³ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁵ κατεσθίω, eat up, devour. ⁶ πετρώδης, rocky, stony. ⁷ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁸ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁰ καυματίζω, burn up, scorch.

ἔχειν ρίζαν¹ ἐξηράνθη.² Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς 7
 ἀκάνθας,³ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι³ καὶ ἀπέπνιξαν⁴
 αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν: καὶ 8
 ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,⁵ ὃ δὲ ἐξήκοντα,⁶ ὃ δὲ
 τριάκοντα.⁷ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω. 9

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν 10
 παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 11
 αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς
 βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις 12
 γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται: ὅστις
 δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ 13
 τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ
 βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ
 συνιοῦσιν. Καὶ ἀναπληροῦται⁸ αὐτοῖς ἡ προφητεία⁹ 14
 Ὑσαίου,¹⁰ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ¹¹ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ
 συνήτε: καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. 15

¹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ² ξηραίνω, dry up, parch. ³ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁴ ἀποπνίγω, choke, drown. ⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ⁶ ἐξήκοντα, sixty, 60. ⁷ τριάκοντα, thirty, 30. ⁸ ἀναπληρόω, fill up, fulfill. ⁹ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ¹⁰ Ὑσαίας, ου, ὁ, Isaiah. ¹¹ ἀκοή, ἧς, ἡ, hearing, report.

Ἐπαχύνθη¹ γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς
 ὥσιν βαρέως² ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν
 ἐκάμμυσαν:³ μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς
 ὥσιν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν, καὶ
 ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι αὐτούς. Ὑμῶν δὲ 16
 μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν: καὶ τὰ ὧτα
 ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ 17
 προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν⁴ ἰδεῖν ἃ βλέπετε,
 καὶ οὐκ εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ
 ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ 18
 σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς 19
 βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ
 ἀρπάζει⁵ τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός
 ἐστὶν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη⁶ 20
 σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς
 μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν⁷ ἐν 21
 ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός⁸ ἐστίν: γενομένης δὲ

¹ παχύνω, fatten. ² βαρέως, with difficulty, heavily. ³ καμμύω, close (the eyes), close. ⁴ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁵ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁶ πετρώδης, rocky, stony. ⁷ ῥίζα, ης, ῥ, root, that which grows from the root. ⁸ πρόσκαιρος, temporary, passing.

θλίψεως ἢ διωγμοῦ¹ διὰ τὸν λόγον, εὐθύς
 σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας² σπαρείς, οὗτός 22
 ἐστὶν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα³ τοῦ αἰῶνος
 τούτου καὶ ἡ ἀπάτη⁴ τοῦ πλούτου⁵ συμπνίγει⁶ τὸν
 λόγον, καὶ ἄκαρπος⁷ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν 23
 καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστὶν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ
 συνιών· ὃς δὴ⁸ καρποφορεῖ,⁹ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,¹⁰ ὁ
 δὲ ἐξήκοντα,¹¹ ὁ δὲ τριάκοντα.¹²

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹³ αὐτοῖς, λέγων, 24
 Ὡμοιώθη¹⁴ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ
 σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ 25
 καθεύδειν¹⁵ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς
 καὶ ἔσπειρεν ζιζάνια¹⁶ ἀνὰ¹⁷ μέσον τοῦ σίτου,¹⁸ καὶ
 ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν¹⁹ ὁ χόρτος²⁰ καὶ καρπὸν 26
 ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.¹⁶ Προσελθόντες 27

¹ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ² ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ³ μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁴ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁵ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁶ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁷ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ⁸ δὴ, also, indeed. ⁹ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100. ¹¹ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹² τριάκοντα, thirty, 30. ¹³ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁴ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁵ καθεύδω, sleep. ¹⁶ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹⁷ ἀνά, upwards, upon. ¹⁸ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁹ βλαστάνω, sprout, produce. ²⁰ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay.

δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου¹ εἶπον αὐτῷ, Κύριε,
οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; Πόθεν
οὖν ἔχει ζιζάνια;² Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος 28
τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις οὖν
ἀπελθόντες συλλέξομεν³ αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, Οὐ· μήποτε, 29
συλλέγοντες³ τὰ ζιζάνια,² ἐκριζώσητε⁴ ἅμα⁵ αὐτοῖς
τὸν σῖτον.⁶ Ἄφετε συναυξάνεσθαι⁷ ἀμφότερα⁸ μέχρι⁹ 30
τοῦ θερισμοῦ:¹⁰ καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ¹⁰ ἔρῳ τοῖς
θερισταῖς,¹¹ Συλλέξατε³ πρῶτον τὰ ζιζάνια,² καὶ
δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας¹² πρὸς τὸ κατακαῦσαι¹³ αὐτά:
τὸν δὲ σῖτον⁶ συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην¹⁴ μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹⁵ αὐτοῖς, λέγων, Ὅμοια 31
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ¹⁶ σινάπεως,¹⁷ ὃν
λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: ὃ 32
μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων: ὅταν

¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ² ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ³ συλλέγω, collect, gather. ⁴ ἐκριζώω, uproot, root out. ⁵ ἅμα, at the same time. ⁶ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁷ συναυξάνομαι, grow together. ⁸ ἀμφότεροι, both, both of two. ⁹ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁰ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹¹ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ¹² δέσμη, ης, ῆ, bundle. ¹³ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁴ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁵ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁶ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁷ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard.

δὲ αὐξηθῇ,¹ μείζον τῶν λαχάνων² ἐστίν, καὶ γίνεται
 δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ³ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 κατασκηνοῦν⁴ ἐν τοῖς κλάδοις⁵ αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ 33

βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμη,⁶ ἣν λαβοῦσα γυνή
 ἔκρυπεν⁷ εἰς ἀλεύρου⁸ σάτα⁹ τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη¹⁰
 ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς 34

ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως 35
 πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
 Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεῦξομαι¹¹
 κεκρυμμένα⁷ ἀπὸ καταβολῆς¹² κόσμου.

¹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ² λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ³ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁴ κατασκηνώ, cause to dwell, settle. ⁵ κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch. ⁶ ζύμη, ης, ή, leaven, ferment. ⁷ κρύπτω, conceal, hide. ⁸ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ⁹ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ¹⁰ ζυμώω, leaven, ferment. ¹¹ ἐρεῦνομαι, utter, proclaim. ¹² καταβολή, ης, ή, foundation, depositing.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: 36

καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες,

Φράσον¹ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων² τοῦ

ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ 37

καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου: ὁ δὲ ἀγρός 38

ἐστὶν ὁ κόσμος: τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ

υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ ζιζάνια² εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ

πονηροῦ: ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος: 39

ὁ δὲ θερισμὸς³ συντέλεια⁴ τοῦ αἰῶνός ἐστιν: οἱ δὲ

θερισταὶ⁵ ἄγγελοί εἰσιν. Ὡσπερ οὖν συλλέγεται⁶ τὰ 40

ζιζάνια² καὶ πυρὶ καίεται,⁷ οὕτως ἔσται ἐν τῇ

συντελείᾳ⁴ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ 41

ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν⁶ ἐκ

τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα⁸ καὶ τοὺς

ποιούντας τὴν ἀνομίαν,⁹ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν 42

κάμινον¹⁰ τοῦ πυρός: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹¹ καὶ ὁ

¹ φράζω, explain, interpret. ² ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ³ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ⁴ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁵ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ⁶ συλλέγω, collect, gather. ⁷ καίω, burn, ignite. ⁸ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁹ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁰ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹¹ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation.

βρυγμὸς¹ τῶν ὀδόντων.² Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν 43

ὥς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων

ᾧτα ἀκούειν ἀκούετω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῶ⁴ 44

κεκρυμμένῳ⁵ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος

ἔκρυψεν:⁵ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα

ὅσα ἔχει πωλεῖ,⁶ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ 45

ἐμπόρῳ⁷ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας:⁸ ὃς εὐρὼν ἓνα 46

πολύτιμον⁹ μαργαρίτην,⁸ ἀπελθὼν πέπρακεν¹⁰ πάντα

ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγῆνῃ¹¹ 47

βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους¹²

συναγαγούσῃ: ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες¹³ ἐπὶ 48

¹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ² ὀδούς, ὁ, tooth. ³ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ⁵ κρύπτω, conceal, hide. ⁶ πωλέω, sell. ⁷ ἔμπορος, οὐ, ὁ, merchant, trader. ⁸ μαργαρίτης, οὐ, ὁ, pearl. ⁹ πολύτιμος, very precious, costly. ¹⁰ πωράσκω, sell. ¹¹ σαγήνη, ἡ, ἡ, dragnet, fishing net. ¹² γένος, οὐς, τό, race, kind. ¹³ ἀναβιβάζω, bring up, draw up.

τὸν αἰγιαλόν,¹ καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν² τὰ καλὰ
 εἰς ἀργεῖα,³ τὰ δὲ σαπρὰ⁴ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν 49
 τῇ συντελείᾳ⁵ τοῦ αἰῶνος: ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι,
 καὶ ἀφοριοῦσιν⁶ τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων,
 καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον⁷ τοῦ πυρός: ἐκεῖ 50
 ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁸ καὶ ὁ βρυγμὸς⁹ τῶν ὀδόντων.¹⁰

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε ταῦτα πάντα; 51
 Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ 52
 τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς¹¹ εἰς τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁμοίος ἐστὶν ἀνθρώπῳ
 οἰκοδεσπότη,¹² ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ¹³
 αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.¹⁴

¹ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ² συλλέγω, collect, gather. ³ ἀγγεῖον, οὐ, τό, vessel, flask. ⁴ σαπρὸς, rotten, worthless. ⁵ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁶ ἀφορίζω, separate, set apart. ⁷ κάμιнос, οὐ, ἡ, furnace. ⁸ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁰ ὀδός, ὁ, tooth. ¹¹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹² οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ¹³ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ παλαιός, old, ancient.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς 53

ταύτας, μετήρεν¹ ἐκεῖθεν· καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα² 54

αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε

ἐκπλήττεσθαι³ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν τούτῳ ἡ

σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ 55

τέκτονος⁴ υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ,

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς⁵ καὶ Σίμων

καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πάσαι πρὸς 56

ἡμᾶς εἰσὶν; Πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ 57

ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς,

Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,⁶ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι²

αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ 58

δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν⁷ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης⁸ τὴν 14

ἀκοήν⁹ Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν¹⁰ αὐτοῦ, Οὗτός 2

¹ μεταίρω, go away, depart. ² πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

⁴ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ⁵ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josès. ⁶ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁷ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁸ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁹ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant.

ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής¹· αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν
 νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν² ἐν
 αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν 3
 αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα³ τὴν
 γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ 4
 αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ 5
 θέλων αὐτὸν ἀποκτείνειν, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς
 προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γενεσίῳ⁴ δὲ ἀγομένων τοῦ 6
 Ἡρώδου, ὠρχήσατο⁵ ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος³ ἐν
 τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν⁶ τῷ Ἡρώδῃ· ὅθεν⁷ μεθ' ὄρκου⁸ 7
 ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, 8
 προβιβασθεῖσα⁹ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι,
 φησίν, ὧδε ἐπὶ πίνακι¹⁰ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ
 βαπτιστοῦ.¹ Καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεὺς, διὰ δὲ τοὺς 9
 ὄρκους⁸ καὶ τοὺς συνανακειμένους¹¹ ἐκέλευσεν
 δοθῆναι· καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν¹² τὸν Ἰωάννην ἐν 10

¹ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ² ἐνεργέω, work, effect. ³ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁴ γενέσια, ὡν, τό, birthday celebration. ⁵ ὀρχέομαι, dance. ⁶ ἀρέσκω, please, serve. ⁷ ὅθεν, from where, from which. ⁸ ὄρκος, οὗ, ὁ, oath. ⁹ προβιβάξω, cause to come forward, prompt. ¹⁰ πίναξ, ἀκος, ἡ, board, dish. ¹¹ συνανακέμειναι, recline at table with. ¹² ἀποκεφαλίζω, behead.

τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹ 11

καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ·² καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. 12

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα,

καὶ ἔθασαν³ αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁴ ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς 13

ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι

ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ⁵ ἀπὸ τῶν πόλεων. Καὶ 14

ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολλὸν ὄχλον, καὶ

ἐσπλαγχνίσθη⁶ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς

ἀρρώστους⁷ αὐτῶν. Ὁψίας⁸ δὲ γενομένης, προσῆλθον 15

αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Ἔρημός ἐστιν ὁ

τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν· ἀπόλυσον τοὺς

ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν

ἐαυτοῖς βρώματα.⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ 16

χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ 17

¹ πίνας, ακος, ἦ, board, dish. ² κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ³ θάπτω, bury. ⁴ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁵ πεζῇ, by land, on foot. ⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁷ ἄρρωστος, sick, ill. ⁸ ὄψιος, late. ⁹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind.

δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε
 ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.¹ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι 18
 αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι² 19
 ἐπὶ τοὺς χόρτους,³ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς
 δύο ἰχθύας,¹ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν,
 καὶ κλάσας⁴ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ
 μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ 20
 ἐχορτάσθησαν.⁵ καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν
 κλασμάτων,⁶ δώδεκα κοφίνους⁷ πλήρεις.⁸ Οἱ δὲ 21
 ἐσθιόντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ⁹ πεντακισχίλιοι,¹⁰ χωρὶς
 γυναικῶν καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς 22
 ἐμβῆναι¹² εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν¹³ αὐτὸν εἰς τὸ
 πέραν,¹⁴ ἕως οὗ ἀπολύση τοὺς ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας 23
 τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν

¹ ἰχθύς, ὄος, ὅ, fish. ² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ³ χόρτος, ου, ὅ, grass, hay. ⁴ κλάω, break. ⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁶ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁷ κόφινος, ου, ὅ, basket, large basket. ⁸ πλήρης, full. ⁹ ὡσεὶ, like, about. ¹⁰ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹¹ ἀναγκάζω, force, compel. ¹² ἐμβαίνειν, embark. ¹³ προάγω, lead forth, go before. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen).

προσεύξασθαι: ὀψίας¹ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ 24
δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν,
βασανιζόμενον² ὑπὸ τῶν κυμάτων·³ ἦν γὰρ ἐναντίος⁴ ὁ
ἄνεμος. Τετάρτη⁵ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν 25
πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. 26
Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν
περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,⁶ λέγοντες ὅτι Φάντασμα
ἐστίν· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ 27
ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε·⁸ ἐγὼ
εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος 28
εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σε ἔλθειν ἐπὶ
τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ 29
πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν
πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν 30
ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι⁹ ἔκραξεν,
λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας 31

¹ ὀψιος, late. ² βασανίζω, torment, torture. ³ κύμα, τος, τό, wave. ⁴ ἐναντίος, opposite, hostile. ⁵ τέταρτος, fourth. ⁶ ταρασσω, trouble, agitate. ⁷ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ⁸ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁹ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

τὴν χεῖρα ἐπελάβετο¹ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ,
 Ὀλιγόπιστε,² εἰς τί ἐδίστασας;³ Καὶ ἐμβάντων⁴ αὐτῶν 32
 εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν⁵ ὁ ἄνεμος: οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ 33
 ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς⁶
 θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες⁷ ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.⁸ Καὶ 34
 ἐπιγινόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου
 ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον⁹ ἐκείνην, καὶ
 προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς¹⁰ ἔχοντας: καὶ 36
 παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ
 κρασπέδου¹¹ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ: καὶ ὅσοι ἦψαντο
 διεσώθησαν.¹²

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων 15
 γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ 2
 μαθηταί σου παραβαίνουσιν¹³ τὴν παράδοσιν¹⁴ τῶν

¹ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ² ὀλιγόπιστος, of little faith. ³ διστάζω, doubt, waver. ⁴ ἐμβαίνω, embark. ⁵ κοπάζω, stop, abate. ⁶ ἀληθῶς, truly, really. ⁷ διαπεράω, cross over, pass through. ⁸ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁹ περίχωρος, συ, ἡ, neighboring. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly. ¹¹ κράσπεδον, συ, τό, border, tassel. ¹² διασώζω, save, bring safely to. ¹³ παραβαίνω, go aside, transgress. ¹⁴ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction.

πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται¹ τὰς χεῖρας αὐτῶν,
 ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 3
 Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε² τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
 διὰ τὴν παράδοσιν³ ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο,⁴ 4
 λέγων, Τίμα⁵ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, Ὁ
 κακολογῶν⁶ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω:⁷ 5
 ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ὅς ἂν εἴπη τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ,
 Δῶρον,⁸ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,⁹ καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ⁵
 τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ: καὶ 6
 ἡκυρώσατε¹⁰ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν
 ὑμῶν: ὑποκριταί,¹¹ καλῶς προεφήτευσεν περὶ ὑμῶν 7
 Ἡσαΐας,¹² λέγων, Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ 8
 στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσίν¹³ με τιμᾷ,⁵ ἡ δὲ
 καρδιά αὐτῶν πόρρω¹⁴ ἀπέχει¹⁵ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁶ δὲ 9
 σέβονται¹⁷ με, διδάσκοντες διδασκαλίας¹⁸ ἐντάλματα

¹ νίπτω, wash. ² παραβαίνω, go aside, transgress. ³ παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ τιμᾶω, honor, value at a price. ⁶ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁷ τελευτάω, die, end. ⁸ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁹ ὠφελέω, profit, help. ¹⁰ ἀκυρώω, revoke, invalidate. ¹¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹³ χεῖλος, οὐς, τό, lip, edge. ¹⁴ πόρρω, far (away), far. ¹⁵ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁶ μάτην, in vain, no end. ¹⁷ σέβομαι, reverence, worship. ¹⁸ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ¹⁹ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment.

ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν 10
 αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ συνίετε. Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς 11
 τὸ στόμα κοινοῖ¹ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ
 ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ¹ τὸν
 ἄνθρωπον. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 12
 εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν
 λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 13
 Πᾶσα φυτεία,² ἣν οὐκ ἐφύτευσεν³ ὁ πατήρ μου ὁ
 οὐράνιος,⁴ ἐκριζωθήσεται.⁵ Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί⁶ 14
 εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,⁷
 ἀμφοτέροι⁸ εἰς βόθυνον⁹ πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 15
 Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον¹⁰ ἡμῖν τὴν παραβολὴν
 ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν¹¹ καὶ ὑμεῖς 16
 ἀσύνετοί¹² ἐστε; Οὐπω νοεῖτε¹³ ὅτι πᾶν τὸ 17
 εἰσπορευόμενον¹⁴ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν¹⁵ χωρεῖ,
 καὶ εἰς ἀφεδρῶνα¹⁷ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα 18

¹ κοινώω, make common, defile. ² φυτεία, ας, ἡ, plant. ³ φυτεύω, plant. ⁴ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁵ ἐκριζώω, uproot, root out. ⁶ ὁδηγός, οὔ, ὁ, leader, guide. ⁷ ὁδηγέω, lead, guide. ⁸ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁹ βόθυνος, οὐ, ὁ, pit, ditch. ¹⁰ φράζω, explain, interpret. ¹¹ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ¹² ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ¹³ νοέω, understand, consider. ¹⁴ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁶ χωρέω, make room for, hold. ¹⁷ ἀφεδρῶν, ὄνος, ὁ, toilet, latrine.

ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, *κάκεϊνα*¹
 κοινοῖ² τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται 19
 διαλογισμοὶ³ πονηροί, φόνοι,⁴ μοιχεῖαι,⁵ πορνεῖαι,
 κλοπαί,⁶ ψευδομαρτυρίαι,⁷ βλασφημίαι:⁸ ταῦτά ἐστιν 20
 τὰ κοινοῦντα² τὸν ἄνθρωπον: τὸ δὲ ἀνίπτους⁹ χερσὶν
 φαγεῖν οὐ κοινοῖ² τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξεληθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹⁰ εἰς τὰ μέρη 21
 Τύρου¹¹ καὶ Σιδῶνος.¹² Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία¹³ 22
 ἀπὸ τῶν ὀρίων¹⁴ ἐκεῖνων ἐξεληθοῦσα ἐκραύγασεν¹⁵
 αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν με, κύριε, υἱὲ Δαυὶδ: ἡ
 θυγάτηρ μου κακῶς¹⁶ δαιμονίζεται.¹⁷ Ὁ δὲ οὐκ 23
 ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ ἡρώτων αὐτόν, λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι
 κρᾶζει ὀπισθεν¹⁸ ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ 24
 ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου

¹ *κάκεϊνος*, and he, and she. ² *κοινῶ*, make common, defile. ³ *διαλογισμός*, οὐ, δ, reasoning, questioning. ⁴ *φόνος*, οὐ, δ, murder, slaughter. ⁵ *μοιχεία*, *ας*, ἡ, adultery. ⁶ *κλοπή*, *ῆς*, ἡ, theft, thieving. ⁷ *ψευδομαρτυρία*, *ας*, ἡ, false witness, false testimony. ⁸ *βλασφημία*, *ας*, ἡ, blasphemy, reproach. ⁹ *ἀνίπτως*, unwashed. ¹⁰ *ἀναχωρέω*, depart, withdraw. ¹¹ Τύρος, οὐ, ἡ, Tyre. ¹² Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹³ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ¹⁴ ὄριον, οὐ, τό, boundary, region. ¹⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁶ κακῶς, badly, evilly. ¹⁷ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁸ ὀπισθεν, behind, after.

Ἰσραήλ. Ἡ δὲ ἔλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, 25

Κύριε, βοήθει¹ μοι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν 26

καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς

κυναρίοις.² Ἡ δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ 27

κυνάρια² ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων³ τῶν πιπτόντων ἀπὸ

τῆς τραπέζης⁴ τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ 28

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ὦ⁵ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις:

γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς

ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς⁶ ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν 29

θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας: καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος

ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, 30

ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,⁷ τυφλούς, κωφούς,⁸

κυλλούς,⁹ καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν¹⁰ αὐτοὺς

παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς: 31

ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφούς⁸

¹ βοηθέω, come to the aid of. ² κυνάριον, ου, τό, little dog. ³ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁴ τράπεζα, ης, ή, table. ⁵ ὦ, Oh! omega. ⁶ μεταβαίνω, depart, leave. ⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁸ κωφός, deaf, dumb. ⁹ κυλλός, crippled, lame. ¹⁰ ρίπτω, throw, cast.

λαλοῦντας, κυλλοὺς¹ ὑγιεῖς,² χωλοὺς³ περιπατοῦντας,
καὶ τυφλοὺς βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν
Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ 32

εἶπεν, Σπλαγχνίζομαι⁴ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι
τρεῖς προσμένουσιν⁵ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν:

καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις⁶ οὐ θέλω, μήποτε

ἐκλυθῶσιν⁷ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 33

αὐτοῦ, Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ⁸ ἄρτοι τοσοῦτοι,⁹ ὥστε

χορτάσαι¹⁰ ὄχλον τοσοῦτον;⁹ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ 34

Ἰησοῦς, Πόσους ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτά, καὶ

ὀλίγα ἰχθύδια.¹¹ Καὶ ἐκέλευσεν τοῖς ὄχλοις ἀναπσεῖν 35

ἐπὶ τὴν γῆν: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς 36

ἰχθύας,¹³ εὐχαριστήσας ἐκλασεν,¹⁴ καὶ ἔδωκεν τοῖς

μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον 37

¹ κυλλός, crippled, lame. ² ὑγίης, whole, healthy. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ προσμένω, wait longer, remain. ⁶ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ⁷ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ⁸ ἐρημία, ἀς, ἡ, wilderness, desert. ⁹ τοσοῦτος, so great, so much. ¹⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹¹ ἰχθύδιον, οὐ, τό, small fish, little fish. ¹² ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹³ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁴ κλάω, break.

πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν·¹ καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον
 τῶν κλασμάτων,² ἑπτὰ σπυρίδας³ πλήρεις.⁴ Οἱ δὲ 38
 ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι⁵ ἄνδρες, χωρὶς
 γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους 39
 ἐνέβη⁶ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια⁷ Μαγδαλά.⁸

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι⁹ 16
 πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ ἐπιδείξαι¹⁰ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 2
 αὐτοῖς, Ὁψία¹¹ γενομένης λέγετε, Εὐδία·¹² πυρράζει¹³
 γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωί,¹⁴ Σήμερον χειμῶν·¹⁵ 3
 πυρράζει¹³ γὰρ στυγνάζων¹⁶ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,¹⁷
 τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,¹⁸
 τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ 4
 καὶ μοιχαλὶς¹⁹ σημεῖον ἐπιζητεῖ·²⁰ καὶ σημεῖον οὐ
 δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ²¹ τοῦ

¹χορτάζω, eat until full, be filled. ²κλάσμα, τοσ, τό, broken piece, fragment. ³σπυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁴πλήρης, full. ⁵τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ⁶ἐμβαίνω, embark. ⁷ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁸Μαγδαλά, ἡ, Magdala. ⁹Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁰ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹¹ὄψιος, late. ¹²εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ¹³πυρράζει, be (fiery) red, am red. ¹⁴πρωί, early in the morning, at dawn. ¹⁵χειμῶν, ὤνος, ὁ, winter, storm. ¹⁶στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁷ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁸διακρίνω, discriminate, judge. ¹⁹μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ²⁰ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²¹Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah.

προφήτου. Καὶ καταλιπὼν¹ αὐτούς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν² 5
 ἐπελάθοντο³ ἄρτους λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 6
 Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε⁴ ἀπὸ τῆς ζύμης⁵ τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁶ Οἱ δὲ διελογίζοντο⁷ ἐν 7
 ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνούς δὲ 8
 ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε⁷ ἐν ἑαυτοῖς,
 ὀλιγόπιστοι,⁸ ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω νοεῖτε,⁹ 9
 οὐδὲ μνημονεύετε¹⁰ τοὺς πέντε ἄρτους τῶν
 πεντακισχιλίων,¹¹ καὶ πόσους κοφίνους¹² ἐλάβετε; 10
 Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων,¹³ καὶ
 πόσας σπυρίδας¹⁴ ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε,⁹ ὅτι οὐ περὶ 11
 ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν⁴ ἀπὸ τῆς ζύμης⁵ τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;⁶ Τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ 12
 εἶπεν προσέχειν⁴ ἀπὸ τῆς ζύμης⁵ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ

¹ καταλείπω, leave, leave behind. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁴ προσέχω, take head of, attend to. ⁵ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁷ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁸ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁹ νοέω, understand, consider. ¹⁰ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹¹ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ¹² κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹³ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹⁴ σπυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket.

τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.¹

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας² τῆς 13

Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα
με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν·³ ἄλλοι 14

δὲ Ἡλίαν· ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,⁴ ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. 15

Λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 16

Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ

υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 17

εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ

καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ πατὴρ μου ὁ ἐν

τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, 18

καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ⁵ οἰκοδομήσω μου τὴν

ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι⁶ ᾧδου⁷ οὐ κατισχύσουσιν⁸

αὐτῆς. Καὶ δώσω σοὶ τὰς κλεῖς⁹ τῆς βασιλείας τῶν 19

οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ³ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁶ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁷ ᾧδος, ου, ὁ, Hades. ⁸ κατισχύω, overpower, prevail. ⁹ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key.

δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς: καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς
 γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε 20
 διεστείλατο¹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν
 ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς 21
 αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ
 πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων
 καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ
 ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος² αὐτὸν ὁ 22
 Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων, Ὁ ἰσχυρὸς³ σοι,
 κύριε: οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς⁴ εἶπεν τῷ 23
 Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν⁵ μου
 εἶ: ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
 ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 24
 Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁶ ἑαυτόν,
 καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. 25

¹ διαστελλομαι, set apart, fig. to distinguish. ² προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ³ ἰσχυρὸς, gracious, merciful. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse.

Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει
 αὐτήν: ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ
 εὕρήσει αὐτήν: τί γὰρ ὠφελεῖται¹ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν 26
 κόσμον ὅλον κερδήσῃ,² τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;³
 Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁴ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ
 ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ 27
 δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ
 τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν⁵ αὐτοῦ. Ἀμὴν 28
 λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ
 γεύσωνται⁶ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁷ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν 17
 Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
 καὶ ἀναφέρει⁸ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁹ κατ' ἰδίαν. Καὶ 2
 μετεμορφώθη¹⁰ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν¹¹ τὸ
 πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ

¹ ὠφελέω, profit, help. ² κερδαίνω, gain, win. ³ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁴ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ⁵ πράξις, εως, ἡ, deed, function. ⁶ γεύομαι, taste, experience. ⁷ ἕξ, six, 6. ⁸ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁹ ὑψηλός, high, lofty. ¹⁰ μεταμορφόω, change the form, transform. ¹¹ λάμπω, shine.

ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοῦ, ὥφθησαν αὐτοῖς 3

Μωσῆς καὶ Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.¹ 4

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε,

καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε

τρεῖς σκηνάς,² σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν

Ἡλίας. Ὡς αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοῦ, νεφέλη φωτεινὴ³ 5

ἐπεσκίασεν⁴ αὐτούς: καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,

λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ

εὐδόκησα:⁵ αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 6

μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ

ἐφοβήθησαν σφόδρα.⁶ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς 7

ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. 8

Ἐπάραντες⁷ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον,

εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

¹ συλλαλέω, talk with, discuss. ² σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ³ φωτεινός, bright, full of light. ⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁶ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁷ ἐπαίρω, lift up, raise.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο¹ 9
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,²
ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ 10
ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί οὖν
οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;
Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν 11
ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει³ πάντα· λέγω δὲ 12
ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν,
ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτως⁴ καὶ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε 13
συνῆκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁵
εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ 14
ἄνθρωπος γονυπετῶν⁶ αὐτὸν καὶ λέγων, Κύριε, 15
ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται⁷ καὶ κακῶς⁸
πάσχει· πολλάκις⁹ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² ὄραμα, τος, τό, vision, spectacle. ³ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁴ οὕτως, thus, so. ⁵ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ⁶ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁷ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ πολλάκις, often, many times.

πολλάκις¹ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς 16

μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ² γενεὰ ἄπιστος³ καὶ 17

διστραμμένη,⁴ ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Ἔως πότε

ἀνέξομαι⁵ ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. Καὶ 18

ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξήλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ

δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς⁶ ἀπὸ τῆς ὥρας

ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ 19

κατ' ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν

ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν 20

ἄπιστίαν⁷ ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε

πίστιν ὡς κόκκον⁸ σινάπεως,⁹ ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ,

Μετάβηθι¹⁰ ἐντεῦθεν¹¹ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται:¹⁰ καὶ

οὐδὲν ἀδυνατήσει¹² ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος¹³ οὐκ 21

ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.¹⁴

¹ πολλάκις, often, many times. ² ὦ, Oh! omega. ³ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ⁴ διαστρέφω, distort, pervert. ⁵ ἀνέχομαι, endure, bear with. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ ἀπιστία, ἀς, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁸ κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ⁹ σίναπι, εὼς, τό, mustard plant, mustard. ¹⁰ μεταβαίνω, depart, leave. ¹¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹² ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ¹³ γένος, οὐς, τό, race, kind. ¹⁴ νηστεία, ἀς, ἡ, fasting, fast.

Ἀναστρεφόμενων¹ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν 22

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν 23
 αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ
 ἐλυπήθησαν σφόδρα.²

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,³ προσῆλθον οἱ τὰ 24

δίδραχμα⁴ λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ
 διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα;⁴ Λέγει, Ναί. 25

Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν⁵ αὐτὸν ὁ
 Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς
 γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;⁶ Ἀπὸ τῶν
 υἰῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτριῶν;⁷ Λέγει αὐτῷ ὁ 26

Πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτριῶν.⁷ Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
 Ἄρα γε⁸ ἐλεύθεροί⁹ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ 27

σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν
 βάλε ἄγκιστρον,¹⁰ καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν

¹ ἀναστρέφω, return, live. ² σφόδρα, exceedingly, greatly. ³ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ⁴ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ⁵ προσφθάνω, anticipate, come before. ⁶ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁷ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁸ γέ, indeed, at least. ⁹ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ¹⁰ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ¹¹ ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish.

ἄρον: καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατήρα:¹

ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ² ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, **18**

λέγοντες, Τίς ἄρα³ μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν

οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον **2**

ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω **3**

ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε⁴ καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ

μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις **4**

οὖν ταπεινώσει⁵ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός

ἐστὶν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὃς **5**

ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,

ἐμὲ δέχεται: ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν **6**

τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει⁶ αὐτῷ ἵνα

κρεμασθῇ⁷ μύλος⁸ ὀνικὸς⁹ εἰς τὸν τράχηλον¹⁰ αὐτοῦ,

καὶ καταποντισθῇ¹¹ ἐν τῷ πελάγει¹² τῆς θαλάσσης. **7**

¹ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ² ἀντὶ, instead of, in place of. ³ ἄρα, so? (introduces a question). ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁶ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁷ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁸ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁹ ὀνικός, of or for an ass. ¹⁰ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹¹ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹² πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea.

Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων:¹ ἀνάγκη² γάρ
 ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα:¹ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ
 ἐκεῖνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον¹ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου 8
 ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον³ αὐτὰ καὶ βάλε
 ἀπὸ σοῦ: καλὸν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
 χωλὸν⁴ ἢ κυλλόν,⁵ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα
 βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός 9
 σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε⁶ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:
 καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον⁷ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
 ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν⁸
 τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε⁹ ἐνὸς τῶν 10
 μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν
 ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ
 πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ 11
 ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν 12
 γένηται τι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν¹⁰ πρόβατα, καὶ

¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ² ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ³ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁴ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁵ κυλλός, crippled, lame. ⁶ ἐξαιρέω, take out, deliver. ⁷ μονόφθαλμος, one-eyed. ⁸ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁹ καταφρονέω, think little of, despise. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100.

πλανηθῇ ἐν ἐξ αὐτῶν: οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,¹
 ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ ἐὰν 13
 γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ’
 αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα¹ τοῖς μὴ
 πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν 14
 τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς
 τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε καὶ 15
 ἔλεξον² αὐτὸν μεταξὺ³ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν
 σου ἀκούσῃ, ἐκέρδῃσας⁴ τὸν ἀδελφόν σου: ἐὰν δὲ μὴ 16
 ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ
 στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: 17
 ἐὰν δὲ παρακούσῃ⁵ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ
 καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ,⁵ ἔστω σοι ὥσπερ ὁ
 ἐθνικός⁶ καὶ ὁ τελώνης.⁷ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν 18
 δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ

¹ ἐννέα, nine, 9. ² ἐλέγχω, convict, reprove. ³ μεταξύ, between, after. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ παρακούω, overhear, listen. ⁶ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁷ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes.

ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ
οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν 19
συμφωνήσωσιν¹ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος²
οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός
μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὗ³ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς 20
συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ
αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις⁴ 21
ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ;
Ἔως ἐπτάκις;⁵ Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἕως 22
ἐπτάκις,⁵ ἀλλ' ἕως ἐβδομηκοντάκις⁶ ἑπτὰ. Διὰ τοῦτο 23
ὡμοιώθη⁷ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ,
ὃς ἠθέλησεν συναῖραι⁸ λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. 24
Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν,⁸ προσηνέχθη αὐτῷ εἷς
ὀφειλέτης⁹ μυρίων¹⁰ ταλάντων.¹¹ Μὴ ἔχοντος δὲ 25

¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ² πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ³ οὗ, where, when. ⁴ ποσάκις, how often? how often. ⁵ ἐπτάκις, seven times. ⁶ ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ⁷ ὁμοιώω, make like, liken. ⁸ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁹ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ¹⁰ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ¹¹ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold.

αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ
πραθῆναι,¹ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ
πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ 26
δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε,
μακροθύμησον² ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. 27
Σπλαγχνισθεῖς³ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου
ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον⁴ ἀφήκεν αὐτῷ. 28
Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν
συνδούλων⁵ αὐτοῦ, ὃς ὥφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν⁶ δηνάρια,⁷
καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν,⁸ λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ
τι ὀφείλεις. Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος⁵ αὐτοῦ εἰς τοὺς 29
πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν, λέγων,
Μακροθύμησον² ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ 30
ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν,
ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ 31
σύνδουλοι⁵ αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα:⁹

¹ πειράσκειν, sell. ² μακροθυμέω, be patient, suffer long. ³ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁴ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ⁵ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁶ ἑκατόν, hundred, 100. ⁷ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁸ πνίγω, choke, strangle. ⁹ σφόδρα, exceedingly, greatly.

καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν¹ τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ
γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος 32
αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν²
ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με: οὐκ ἔδει καὶ 33
σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν³ σου, ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα
; Καὶ ὀργισθεὶς⁴ ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς 34
βασανισταῖς,⁵ ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ.
Οὕτως⁶ καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος⁷ ποιήσει ὑμῖν, 35
ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν
καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα⁸ αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 19
μετῆρεν⁹ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια¹⁰
τῆς Ἰουδαίας πέραν¹¹ τοῦ Ἰορδάνου.¹² Καὶ 2
ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσήλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι 3

¹ διασαφέω, report, explain. ² ὀφειλή, ἥς, ἡ, debt, duty. ³ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁴ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁵ βασανιστής, οὔ, ὁ, jailer, torturer. ⁶ οὕτως, thus, so. ⁷ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁸ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁹ μεταίρω, go away, depart. ¹⁰ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν
 ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν
 αἰτίαν;¹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε ⁴
 ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν² καὶ θῆλυ³ ἐποίησεν
 αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ἐνεκεν τούτου καταλείψει⁴ ⁵
 ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται⁵ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ
 δύο εἰς σάρκα μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ ⁶
 σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,⁶ ἄνθρωπος μὴ
 χωριζέτω.⁷ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο ⁷
 δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,⁹ καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; ⁸
 Λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν¹⁰
 ὑμῶν ἐπέτρεψεν¹¹ ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν:
 ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ⁹
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ
 γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται:¹² καὶ ὁ ἀπολελυμένην

¹ αἰτία, ας, ή, cause, reason. ² ἄρσεν, male. ³ θῆλυς, female, woman. ⁴ καταλείπω, leave, leave behind. ⁵ προσκολλάω, join closely, cleave to. ⁶ συζεύγνμι, join together, unite. ⁷ χωρίζω, separate, depart. ⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁹ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁰ σκληροκαρδία, ας, ή, hardness of heart. ¹¹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹² μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery.

γαμήσας μοιχᾶται.¹ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 10

Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία² τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς
 γυναικός, οὐ συμφέρει³ γαμῆσαι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 11
 Οὐ πάντες χωροῦσιν⁴ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς
 δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,⁵ οἵτινες ἐκ κοιλίας⁶ 12
 μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως· καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,⁵
 οἵτινες εὐνουχίσθησαν⁷ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσιν
 εὐνοῦχοι,⁵ οἵτινες εὐνούχισαν⁷ ἑαυτοὺς διὰ τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν⁴
 χωρεῖτω.⁴

Τότε προσηγγέθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ 13
 αὐτοῖς, καὶ προσεύξεται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν
 αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ 14
 κωλύετε αὐτὰ ἔλθεῖν πρὸς με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
 ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς 15
 χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. Καὶ ἰδού, εἷς προσελθὼν 16

¹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ² αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ³ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁴ χωρέω, make room for, hold. ⁵ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate.

εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα
 ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις 17
 ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἶς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει 18
 αὐτῷ, Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις:¹
 οὐ μοιχεύσεις:² οὐ κλέψεις:³ οὐ ψευδομαρτυρήσεις:⁴ 19
 τίμα⁵ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, ἀγαπήσεις τὸν
 πλησίον⁶ σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,⁷ 20
 Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁸ μου: τί ἔτι
 ὑστερῶ;⁹ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος¹⁰ εἶναι, 21
 ὕπαγε, πώλησόν¹¹ σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς,
 καὶ ἔξεις θησαυρὸν¹² ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹³
 ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος⁷ τὸν λόγον 22
 ἀπῆλθεν λυπούμενος: ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁴ πολλά.

¹ φονεύω, kill, murder. ² μοιχεύω, commit adultery. ³ κλέπτω, steal. ⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁵ τιμάω, honor, value at a price. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ⁸ νεότης, ητος, ἡ, youth, youthfulness. ⁹ ὑστερέω, lack, need. ¹⁰ τέλειος, complete, perfect. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ δεῦρο, until now, come here! ¹⁴ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω 23

ὑμῖν ὅτι δυσκόλως¹ πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν

βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, 24

εὐκοπώτερόν² ἐστὶν κάμηλον³ διὰ τρυπήματος⁴

ράφιδος⁵ διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ

θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 25

ἐξεπλήσσοντο⁶ σφόδρα,⁷ λέγοντες, Τίς ἄρα⁸ δύναται

σωθῆναι; Ἐμβλέψας⁹ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ 26

ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν¹⁰ ἐστίν, παρὰ δὲ θεῷ

πάντα δυνατά. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, 27

Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι:

τί ἄρα⁸ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν 28

λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ

παλιγγενεσίᾳ¹¹ ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ

θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα

θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. 29

¹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ² εὐκοπώτερον, easier. ³ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁴ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ⁵ ραφίς, ἰδος, ἡ, needle. ⁶ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁷ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ⁹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁰ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹¹ παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth.

Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ
πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς,
ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα¹
λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.² Πολλοὶ δὲ 30
ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ 20
οἰκοδεσπότῃ,³ ὅστις ἐξηλθεν ἅμα⁴ πρωῒ⁵ μισθώσασθαι
ἐργάτας⁷ εἰς τὸν ἀμπελῶνα⁸ αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας⁹ 2
μετὰ τῶν ἐργατῶν⁷ ἐκ δηναρίου¹⁰ τὴν ἡμέραν,
ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα⁸ αὐτοῦ. Καὶ 3
ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν
τῇ ἀγορᾷ¹¹ ἀργούς¹²· καὶ ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ 4
ὕμεις εἰς τὸν ἀμπελῶνα,⁸ καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω
ὕμῖν. Οἱ δὲ ἀπήλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹³ καὶ 5
ἐνάτην¹⁴ ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως.¹⁵ Περὶ δὲ τὴν 6

¹ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ² κληρονομέω, inherit, obtain. ³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁴ ἅμα, at the same time. ⁵ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁶ μισθῶ, hire, hire out. ⁷ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁸ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁰ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹¹ ἀγορά, ᾤ, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹² ἀργός, inactive, idle. ¹³ ἕκτος, sixth. ¹⁴ ἐνατος, ninth. ¹⁵ ὡσαύτως, likewise.

ἐνδεκάτην¹ ὥραν ἐξελθόν, εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας
 ἀργούς,² καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἀργοί;² Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ⁷
 ἐμισθώσατο.³ Λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν
 ἀμπελῶνα,⁴ καὶ ὁ ἐὰν ᾗ δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας⁵ δὲ ⁸
 γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος⁴ τῷ
 ἐπιτρόπῳ⁶ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁷ καὶ ἀπόδος
 αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως
 τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην¹ ⁹
 ὥραν ἔλαβον ἀνὰ⁸ δηνάριον.⁹ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρώτοι ¹⁰
 ἐνόμισαν¹⁰ ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ
 αὐτοὶ ἀνὰ⁸ δηνάριον.⁹ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον¹¹ κατὰ ¹¹
 τοῦ οἰκοδεσπότου,¹² λέγοντες ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι ¹²
 μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους¹³ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας,
 τοῖς βαστάσασιν τὸ βάρος¹⁴ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν
 καύσωνα.¹⁵ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹⁶ ¹³

¹ ἐνδέκατος, eleventh. ² ἀργός, inactive, idle. ³ μισθόω, hire, hire out. ⁴ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁵ ὄψιος, late. ⁶ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁷ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁸ ἀνά, upwards, upon. ⁹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁰ νομίζω, suppose, think. ¹¹ γογγύζω, mutter, murmur. ¹² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹³ ἴσος, equal, identical. ¹⁴ βάρος, ους, τό, burden, weight. ¹⁵ καύσων, ὠνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁶ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend.

οὐκ ἀδικῶ σε: οὐχὶ δηναρίου¹ συνεφώνησάς² μοι; 14

Ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπαγε: θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ

δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι ὃ θέλω 15

ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι

ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, 16

καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,³

ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.⁴ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς 17

Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς δώδεκα μαθητάς κατ'

ιδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν 18

εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν,

καὶ κατακρινούσιν⁵ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν 19

αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι⁶ καὶ μαστιγῶσαι⁷

καὶ σταυρῶσαι: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ² συμφωνέω, agree with, agree together. ³ κλητός, called, summoned. ⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁵ κατακρίνω, condemn. ⁶ ἐμπαῖζω, mock. ⁷ μαστιγῶω, whip, lash.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου¹ 20

μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι

παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ, 21

Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν

σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων² σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 22

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε.

Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ

βάπτισμα³ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν

αὐτῷ, Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν 23

μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα³ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι

βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ

εὐωνύμων² μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς

ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 24

δέκα ἠγανάκτησαν⁴ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ 25

Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν, Οἶδατε ὅτι οἱ

ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁵ αὐτῶν, καὶ οἱ

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁵ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over.

μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν¹ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως² δὲ 26

ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας

γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὅς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν 27

εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος: ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ 28

ἀνθρώπου οὐκ ἤλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι,

καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον³ ἀντὶ⁴ πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν 29

αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδού, δύο τυφλοὶ καθήμενοι 30

παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει,⁵

ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυὶδ. 31

Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.⁶ Οἱ δὲ

μεῖζον ἔκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς

Δαυὶδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, 32

Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα 33

ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεῖς⁷ δὲ ὁ 34

Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν: καὶ εὐθέως

¹ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ² οὕτως, thus, so. ³ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁴ ἀντὶ, instead of, in place of. ⁵ παράγω, pass by, depart. ⁶ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν
αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς **21**

Βηθσαφαγή¹ πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν,² τότε ὁ Ἰησοῦς
ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων αὐτοῖς, Πορεύθητε **2**
εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι³ ὑμῶν, καὶ εὐθέως
εὐρήσετε ὄνον⁴ δεδεμένην, καὶ πῶλον⁵ μετ' αὐτῆς·
λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε **3**
ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν χρειᾶν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀποστέλλει
αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ **4**
ρήθην διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἶπατε τῇ θυγατρὶ **5**
Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς⁶ καὶ
ἐπιβεβηκὼς⁷ ἐπὶ ὄνον⁴ καὶ πῶλον⁵ υἱὸν ὑποζυγίου.⁸ **6**
Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς
προσέταξεν⁹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον⁴ καὶ **7**
τὸν πῶλον·⁵ καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹⁰ αὐτῶν τὰ ἱμάτια

¹ Βηθσαφαγή, ἦ, Bethphage. ² ἑλαία, ας, ἦ, olive tree. ³ ἀπέναντι, over against, before. ⁴ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁵ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁶ πραῦς, gentle, mild. ⁷ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ⁸ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ⁹ προστάσσω, command, order. ¹⁰ ἐπάνω, above, over (gen).

αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν¹ ἐπάνω² αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος 8

ὄχλος ἔστρωσαν³ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι

δὲ ἔκοπτον⁴ κλάδους⁵ ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ

ἔστρώννουν³ ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες⁶ 9

καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά⁷ τῷ

υἱῷ Δαυίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι

κυρίου. Ὡσαννά⁷ ἐν τοῖς ὑψίστοις.⁸ Καὶ εἰσελθόντος 10

αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη⁹ πᾶσα ἡ πόλις,

λέγουσα, Τίς ἐστὶν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός 11

ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹⁰ τῆς

Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ 12

ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας¹¹ καὶ ἀγοράζοντας

ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας¹² τῶν κολλυβιστῶν¹³

κατέστρεψεν,¹⁴ καὶ τὰς καθέδρας¹⁵ τῶν πωλούντων¹¹

¹ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ² ἐπάνω, above, over (gen). ³ στρωννύω, spread, furnish. ⁴ κόπτω, strike, smite. ⁵ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁶ προάγω, lead forth, go before. ⁷ ὠσαννά, hosanna. ⁸ ὑψιστος, highest, most high. ⁹ σείω, shake. ¹⁰ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹³ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹⁴ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁵ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair.

τὰς περιστεράς.¹ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ 13
οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ
αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον² ληστῶν.³ Καὶ προσήλθον 14
αὐτῷ χωλοὶ⁴ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ 15
θαυμάσια⁵ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας⁶ κρᾶζοντας ἐν
τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, Ὡσαννὰ⁷ τῷ υἱῷ Δαυίδ,
ἡγανάκτησαν,⁸ καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί οὗτοι 16
λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε⁹
ἀνέγνωτε ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων¹⁰ καὶ θηλαζόντων¹¹
κατηρτίσω¹² αἶνον;¹³ Καὶ καταλιπὼν¹⁴ αὐτοὺς 17
ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,¹⁵ καὶ ἡλίσθη¹⁶
ἐκεῖ.

¹ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ² σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ³ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁴ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁵ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ ὡσαννά, hosanna. ⁸ ἄγανακτέω, be indignant, am angry. ⁹ οὐδέποτε, never. ¹⁰ νήπιος, infant, child. ¹¹ θηλάζω, suckle, nurse. ¹² καταρτίζω, mend, fit. ¹³ αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹⁴ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁵ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁶ ἀλίσσεται, spend the night, lodge.

Πρωΐας¹ δὲ ἐπανάγων² εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν.³ Καὶ 18

ιδὼν συκὴν⁴ μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ

οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα⁵ μόνον· καὶ λέγει

αὐτῇ, Μηκέτι⁶ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ἐξηράνθη⁷ παραχρῆμα⁸ ἡ συκὴ.⁴ Καὶ ἰδόντες οἱ 20

μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα⁸

ἐξηράνθη⁷ ἡ συκὴ;⁴ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 21

αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ

διακριθῆτε,⁹ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς⁴ ποιήσετε, ἀλλὰ

καὶ¹⁰ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς

τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν 22

αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψετε.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ 23

διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ,

λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι

ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 24

¹ πρωΐα, ας, ἡ, early morning. ² ἐπανάγω, put out (to sea), return. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ μηκέτι, no longer. ⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁹ διακρίνω, discriminate, judge. ¹⁰ καὶ, and if, even if.

εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν
εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου πόθεν ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ ἢ 25
ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο² παρ' ἑαυτοῖς,
λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί
οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ 26
ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον: πάντες γὰρ
ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες 27
τῷ Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός,
Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί 28
δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ
προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον
ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνι³ μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 29
Οὐ θέλω: ὕστερον⁴ δὲ μεταμεληθεὶς,⁵ ἀπήλθεν. Καὶ 30
προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁶ Ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε: καὶ οὐκ ἀπήλθεν. Τίς 31
ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς; Λέγουσιν

¹ βάπτισμα,τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ μεταμελομαι, regret, repent. ⁶ ὡσαύτως, likewise.

αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω
 ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι¹ καὶ αἱ πόρναι² προάγουσιν³ ὑμᾶς
 εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς 32
 Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε
 αὐτῷ: οἱ δὲ τελῶναι¹ καὶ αἱ πόρναι² ἐπίστευσαν αὐτῷ:
 ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε⁴ ὕστερον⁵ τοῦ
 πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν 33
 οἰκοδεσπότης,⁶ ὅστις ἐφύτευσεν⁷ ἀμπελῶνα,⁸ καὶ
 φραγμὸν⁹ αὐτῷ περιέθηκεν,¹⁰ καὶ ὠρυξεν¹¹ ἐν αὐτῷ
 ληνόν,¹² καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,¹³ καὶ ἐξέδοτο¹⁴
 αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁵ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁶ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ 34
 καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ
 πρὸς τοὺς γεωργούς,¹⁵ λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. 35
 Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹⁵ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν

¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁷ φυτεύω, plant. ⁸ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁹ φραγμός, οῦ, ὁ, wall, fence. ¹⁰ περιτίθημι, place around, put around. ¹¹ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹² ληνός, οῦ, ἡ, wine press, winepress. ¹³ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁴ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁵ γεωργός, οῦ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey.

ἔδειραν,¹ ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.² 36

Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν
πρώτων· καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.³ Ὑστερον⁴ δὲ 37

ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων,
Ἐντραπήσονται⁵ τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ⁶ ἰδόντες 38

τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·⁷
δεῦτε,⁸ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατὰσχωμεν⁹ τὴν
κληρονομίαν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον 39

ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος¹¹ καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ 40
ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,¹¹ τί ποιήσῃ τοῖς γεωργοῖς⁶

ἐκεῖνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς¹² ἀπολέσει 41
αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα¹¹ ἐκδώσεται¹³ ἄλλοις

γεωργοῖς,⁶ οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν
τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε 42

ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν¹⁵
οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·¹⁶

¹ δέρω, beat, flay. ² λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ ἐντραπέω, turn about, reverence. ⁶ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁷ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ⁸ δεῦτε, come!. ⁹ κατέγω, hold back, hold fast. ¹⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁴ οὐδέποτε, never. ¹⁵ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁶ γωνία, ας, ἡ, angle, corner.

παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ¹ ἐν
ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται 43
ἅφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει
ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν 44
λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται:² ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,
λικμῆσει³ αὐτόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 45
Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ
αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, 46
ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ⁴ ὡς προφήτην αὐτὸν
εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν 22
παραβολαῖς, λέγων, Ὡμοιώθη⁵ ἡ βασιλεία τῶν 2
οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους⁶
τῷ υἱῷ αὐτοῦ: καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ 3
καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,⁶ καὶ οὐκ
ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, 4

¹ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ² συνθλάω, break, break in pieces. ³ λικμάω, crush, scatter. ⁴ ἐπειδὴ, since, because. ⁵ ὁμοιόω, make like, liken. ⁶ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding.

λέγων, Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ ἄριστόν¹
μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί² μου καὶ τὰ σιτιστά³
τεθυμένα,⁴ καὶ πάντα ἔτοιμα:⁵ δεῦτε⁶ εἰς τοὺς γάμους.⁷
Οἱ δὲ ἀμελήσαντες⁸ ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον 5
ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν⁹ αὐτοῦ: οἱ δὲ λοιποὶ 6
κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν¹⁰ καὶ
ἀπέκτειναν. Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη, 7
καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα¹² αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς
φονεῖς¹³ ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹⁴ 8
Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος⁷ ἔτοιμός⁵
ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε 9
οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹⁵ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε,
καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.⁷ Καὶ ἐξελθόντες οἱ δούλοι 10
ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον,
πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς: καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος⁷
ἀνακειμένων.¹⁶ Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι¹⁷ 11

¹ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ² ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ³ σιτιστός, fattened. ⁴ θύω, sacrifice, kill. ⁵ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁶ δεῦτε, come!. ⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁸ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ⁹ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ¹⁰ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹¹ ἐργίζω, irritate, provoke. ¹² στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹³ φονεύς, έως, ὁ, murderer. ¹⁴ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹⁵ διεξόδος, ου, ἡ, outlet, way out. ¹⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁷ θεάομαι, look at, behold.

τοὺς ἀνακειμένους¹ εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ
 ἐνδεδυμένον ἔνδυμα² γάμου·³ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁴ ¹²
 πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα² γάμου;³ Ὁ δὲ
 ἐφिमώθη.⁵ Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις, ¹³
 Δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ
 ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·⁶ ἐκεῖ ἔσται ὁ
 κλαυθμὸς⁷ καὶ ὁ βρυγμὸς⁸ τῶν ὀδόντων.⁹ Πολλοὶ γάρ ¹⁴
 εἰσιν κλητοί,¹⁰ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹¹

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹² ἔλαβον ¹⁵
 ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν¹³ ἐν λόγῳ. Καὶ ¹⁶
 ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν
 Ἡρωδιανῶν,¹⁴ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
 ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις,
 καὶ οὐ μέλει¹⁵ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς
 πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ¹⁷

¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ² ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ³ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁴ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁵ φιμώω, muzzle, silence. ⁶ ἐξώτερος, outer, outside. ⁷ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁸ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁰ κλητός, called, summoned. ¹¹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹³ παγιδεύω, ensnare, entrap. ¹⁴ Ἡρωδιανοί, ὧν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁵ μέλει, it is a care, it concerns.

Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον¹ Καίσαρι, ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ ὁ 18

Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν² αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε,
 ὑποκριταί;³ Ἐπιδείξατέ⁴ μοι τὸ νόμισμα⁵ τοῦ κήνσου.¹ 19

Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον.⁶ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 20

Τίνος ἡ εἰκὼν⁷ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφὴ;⁸ Λέγουσιν αὐτῷ, 21

Καίσαρος. Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε οὖν τὰ

Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ 22

ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπήλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,⁹ οἱ 23

λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, 24

λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ

μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει¹⁰ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν

γυναικα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ

αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ 25

πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησεν·¹¹ καὶ μὴ ἔχων σπέρμα,

¹ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ² πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ³ ὑποκριτής, ου, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁵ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁸ ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁰ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ¹¹ τελευτάω, die, end.

ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 26

Ὅμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. 27

Ὑστερον¹ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν 28

ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ

ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 29

Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν

τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε 30

ἐκγαμίζονται,² ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ

εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ 31

ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγώ 32

εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς

Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. 33

Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο³ ἐπὶ τῇ διδαχῇ

αὐτοῦ.

¹ Ὑστερον, lastly, afterward. ² ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν¹ τοὺς 34
 Σαδδουκαίους,² συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ 35
 ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,³ πειράζων αὐτόν,
 καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ 36
 νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν 37
 θεόν σου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ
 ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ⁴ σου. Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ 38
 μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, Ἀγαπήσεις 39
 τὸν πλησίον⁵ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν 40
 ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.⁶

Συννηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ 41
 Ἰησοῦς, λέγων, Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος 42
 υἱός ἐστιν; Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, 43
 Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ,
 λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν 44
 μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁷ τῶν

¹ φιμώω, muzzle, silence. ² Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ³ νομικός, pertaining to the law. ⁴ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁵ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁷ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool.

ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς 45

υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ 46

ἀποκριθῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέν¹ τις ἀπ' ἐκείνης

τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς 23

αὐτοῦ, λέγων, Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας² ἐκάθισαν 2

οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἐὰν 3

εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ

ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. 4

Δεσμεύουσιν³ γὰρ φορτία⁴ βαρέα⁵ καὶ δυσβάστακτα,⁶

καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁷ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ

δακτύλῳ⁸ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι⁹ αὐτά. Πάντα 5

δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι¹⁰ τοῖς

ἀνθρώποις· πλατύνουσιν¹¹ δὲ τὰ φυλακτήρια¹² αὐτῶν,

καὶ μεγαλύνουσιν¹³ τὰ κράσπεδα¹⁴ τῶν ἱματίων

¹ τολμάω, dare, endure. ² καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ³ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁴ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁵ βαρύς, heavy, burdensome. ⁶ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁷ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁸ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁹ κινέω, move, stir. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ πλατύνω, broaden, enlarge. ¹² φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹³ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁴ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel.

αὐτῶν: φιλοῦσιν τε τὴν πρωτοκλισίαν¹ ἐν τοῖς 6

δείπνοις,² καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας³ ἐν ταῖς

συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμούς⁴ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁵ 7

καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, Ῥαββί, ῥαββί: 8

ὕμεις δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ

καθηγητής,⁶ ὁ χριστός: πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. 9

Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς: εἷς γάρ

ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ 10

κληθῆτε καθηγηταί:⁶ εἷς γάρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητής,

ὁ χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. 11

Ὅστις δὲ ὑψώσει⁷ ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται:⁸ καὶ ὅστις

ταπεινώσει⁸ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.⁷

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁹ 13

ὅτι κατεσθίετε¹⁰ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει¹¹

μακρὰ¹² προσευχόμενοι: διὰ τοῦτο λήψεσθε

¹ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ² δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ³ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁴ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁵ ἀγορά, ᾱς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁶ καθηγητής, οὔ, ὁ, teacher, leader. ⁷ ὑψώω, lift up, exalt. ⁸ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ κατεσθίω, eat up, devour. ¹¹ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹² μακρός, long, far distant.

περισσότερον¹ κρίμα. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 14

Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι κλείετε³ τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ
εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,² ὅτι 15

περιάγετε⁴ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν⁵ ποιῆσαι ἓνα
προσήλυτον,⁶ καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν
γεέννης⁷ διπλότερον⁸ ὑμῶν.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ⁹ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση ἐν 16

τῷ ναῷ, οὐδὲν ἐστίν· ὅς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ χρυσῷ¹⁰

τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ¹¹ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ μεῖζων 17

ἐστίν, ὁ χρυσός,¹⁰ ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων τὸν χρυσόν;¹⁰ 18

Καί, Ὅς ἐὰν ὁμόση ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,¹² οὐδὲν ἐστίν·

ὅς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ δώρῳ¹³ τῷ ἐπάνω¹⁴ αὐτοῦ,

¹ περισσός, excessive, abundant. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ κλείω, shut, shut up. ⁴ περιάγω, lead around, go about. ⁵ ξηρός, dry, withered. ⁶ προσήλυτος, οὐ, ὁ, proselyte, convert. ⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁸ διπλοῦς, double, two-fold. ⁹ ὀδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ¹⁰ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹¹ μωρός, foolish, stupid. ¹² θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ¹³ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ¹⁴ ἐπάνω, above, over (gen).

ὀφείλει. Μωροὶ¹ καὶ τυφλοί: τί γὰρ μείζον, τὸ δῶρον,² 19

ἢ τὸ θυσιαστήριον³ τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον;² Ὁ οὖν 20

ὁμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ³ ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν

πᾶσιν τοῖς ἐπάνω⁴ αὐτοῦ: καὶ ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῷ 21

ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι αὐτόν: καὶ ὁ 22

ὁμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ

καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω⁴ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι 23

ἀποδεκατοῦτε⁶ τὸ ἡδύοσμον⁷ καὶ τὸ ἄνηθον⁸ καὶ τὸ

κύμινον,⁹ καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα¹⁰ τοῦ νόμου, τὴν

κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν: ταῦτα ἔδει

ποιῆσαι, κακείνα¹¹ μὴ ἀφιεῖναι. Ὁδηγοὶ¹² τυφλοί, οἱ 24

διϋλίζοντες¹³ τὸν κώνωπα,¹⁴ τὴν δὲ κάμηλον¹⁵

καταπίνοντες.¹⁶

¹ μωρός, foolish, stupid. ² δῶρον, ου, τό, gift, present. ³ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ⁵ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁶ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁷ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ⁸ ἄνηθον, ου, τό, dill, anise. ⁹ κύμινον, ου, τό, cummin, cumin. ¹⁰ βαρύνος, heavy, burdensome. ¹¹ κακείνος, and he, and she. ¹² ὁδηγός, οὔ, ὁ, leader, guide. ¹³ διϋλίζω, filter out, strain out. ¹⁴ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ¹⁵ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁶ καταπίνω, drink down, swallow.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι 25

καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν² τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς

παροψίδος,³ ἔσωθεν⁴ δὲ γέμουσιν⁵ ἐξ ἀρπαγῆς⁶ καὶ

ἀδικίας. Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς⁷ 26

τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,³ ἵνα γένηται καὶ τὸ

ἐκτὸς⁸ αὐτῶν καθαρὸν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι 27

παρομοιάζετε⁹ τάφοις¹⁰ κεκονιαμένοις,¹¹ οἵτινες ἔξωθεν

μὲν φαίνονται ὡραῖοι,¹² ἔσωθεν⁴ δὲ γέμουσιν⁵ ὀστέων

νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.¹⁴ Οὕτως καὶ ὑμεῖς 28

ἔξωθεν² μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν⁴

δὲ μεστοί¹⁵ ἐστε ὑποκρίσεως¹⁶ καὶ ἀνομίας.¹⁷

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² ἔξωθεν, from without, outside (gen). ³ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ⁴ ἔσωθεν, from within, within. ⁵ γέμω, fill, am full of. ⁶ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ⁷ ἐντός, inside, among. ⁸ ἐκτός, aside from, besides. ⁹ παρομοιάζω, be like, resemble. ¹⁰ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹¹ κονιάω, whitewash. ¹² ὡραῖος, beautiful, fair. ¹³ ὀστέον, τό, bone. ¹⁴ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ¹⁵ μεστός, full. ¹⁶ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι 29
 οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους² τῶν προφητῶν, καὶ
 κοσμεῖτε³ τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέγετε, Εἰ 30
 ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν
 κοινωνοί⁴ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὡστε 31
 μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων⁵
 τοὺς προφῆτας· καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον⁶ τῶν 32
 πατέρων ὑμῶν. Ὁφεις,⁷ γεννήματα⁸ ἐχιδνῶν,⁹ πῶς 33
 φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;¹⁰ Διὰ τοῦτο, 34
 ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφῆτας καὶ
 σοφοὺς¹¹ καὶ γραμματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε
 καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε¹² ἐν ταῖς
 συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· 35
 ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον
 ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως
 τοῦ αἵματος Ζαχαρίου¹³ υἱοῦ Βαραχίου,¹⁴ ὃν

¹ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ² τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ³ κοσμέω, adorn, put into order. ⁴ κοινωνός, οὗ, ὁ, partner, sharer. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁷ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁰ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹¹ σοφός, wise. ¹² μαστιγώω, whip, lash. ¹³ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁴ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah.

ἐφονεύσατε¹ μεταξὺ² τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.³ 36

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἤξει πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν
ταύτην.

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς 37

προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα⁴ τοὺς ἀπεσταλμένους

πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁵ ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν⁶ τὰ

τέκνα σου, ὃν τρόπον⁷ ἐπισυνάγει⁸ ὄρνις⁸ τὰ νοσσία⁹

ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹⁰ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἰδοὺ, 38

ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ 39

μή με ἴδῃτε ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ

ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ: καὶ 24

προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδειῖξαι¹¹ αὐτῷ τὰς

οἰκοδομάς¹² τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ 2

βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ

¹ φονεύω, kill, murder. ² μεταξὺ, between, after. ³ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁴ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁵ ποσάκις, how often? how often. ⁶ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁷ τρόπος, ου, ό, manner, way. ⁸ ὄρνις, ιθος, ή, hen, bird. ⁹ νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹⁰ πτέρυξ, υγος, ή, wing. ¹¹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹² οἰκοδομή, ής, ή, building, edification.

ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹

Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,² 3

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες,

Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς

σῆς παρουσίας,³ καὶ τῆς συντελείας⁴ τοῦ αἰῶνος; Καὶ 4

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις

ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ 5

ὀνόματί μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός· καὶ

πολλοὺς πλανήσουσιν. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν 6

πολέμους⁵ καὶ ἀκοὰς⁶ πολέμων·⁵ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·⁷

δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω ἐστὶν τὸ τέλος. 7

Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ

βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ⁸ καὶ λοιμοὶ⁹ καὶ σεισμοὶ¹⁰

κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὧδίνων.¹¹ Τότε 8

παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν

¹ καταλύω, destroy, lodge. ² ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ³ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁴ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁵ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁷ θροέω, disturb, agitate. ⁸ λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ⁹ λοιμός, ου, ὁ, pestilence, plague. ¹⁰ σεισμός, ου, ὁ, earthquake, storm. ¹¹ ὧδὴν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony.

ύμᾱς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν
 διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται 10
 πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν
 ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται¹ ἐγερθήσονται, 11
 καὶ πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι² 12
 τὴν ἀνομίαν,³ ψυγήσεται⁴ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ 13
 ὑπομείνας⁵ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Καὶ 14
 κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν
 ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ⁶ εἰς μαρτύριον⁷ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν·
 καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα⁸ τῆς ἐρημώσεως,⁹ τὸ 15
 ῥηθὲν διὰ Δανιήλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ
 – ὁ ἀναγινώσκων νοείτω¹⁰ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ 16
 φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος¹¹ μὴ 17
 καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ 18

¹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ² πληθύνω, multiply, increase. ³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁴ ψύχω, cool, grow cold. ⁵ ὑπομένω, tarry, endure. ⁶ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁸ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁹ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ δῶμα, τος, τό, house, house-top.

ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. 19

Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹ ἐχούσαις καὶ ταῖς

θηλαζούσαις² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε 20

δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ³ ὑμῶν χειμῶνος,⁴ μηδὲ

σαββάτω. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα⁵ οὐ 21

γένονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ

γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν⁶ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, 22

οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς⁷

κολοβώθησονται⁶ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν 23

εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. 24

Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι⁸ καὶ ψευδοπροφήται,⁹

καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,¹⁰ ὥστε

πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁷ Ἰδοὺ, 25

προεῖρηκα¹¹ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ, ἐν τῇ 26

ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε· Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,¹² μὴ

πιστεύσητε. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ¹³ ἐξέρχεται ἀπὸ 27

¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ² θηλάζω, suckle, nurse. ³ φυγὴ, ἥς, ἡ, flight. ⁴ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ⁵ οἷος, such as, of what kind. ⁶ κολοβόω, curtail, shorten. ⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁸ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁰ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹¹ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹² ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹³ ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness.

ἀνατολῶν¹ καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,² οὕτως³ ἔσται
καὶ ἡ παρουσία⁴ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ 28
ἐὰν ᾗ τὸ πτώμα,⁵ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.⁶

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος 29
σκοτισθήσεται,⁷ καὶ ἡ σελήνη⁸ οὐ δώσει τὸ φέγγος⁹
αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες¹⁰ πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹¹ Καὶ 30
τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν
τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε κόψονται¹² πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς
γῆς, καὶ ὀψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον
ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ
δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ 31
μετὰ σάλπιγγος¹³ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυναΐξουσιν
τοὺς ἐκλεκτοὺς¹⁵ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ’
ἄκρων¹⁶ οὐρανῶν ἕως ἄκρων¹⁶ αὐτῶν.

¹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ² δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ³ οὕτως, thus, so. ⁴ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming.
⁵ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ⁶ ἀετός, οὐ, ὁ, eagle, vulture. ⁷ σκοτίζω, darken. ⁸ σελήνη, ἡς, ἡ, moon. ⁹ φέγγος,
ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹¹ σαλεύω, shake, excite. ¹² κόπτω, strike, smite. ¹³ σάλπιγξ, ιγγος, ἡ,
trumpet. ¹⁴ ἐπισυναίγω, gather, gather together. ¹⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁶ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹ μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν ἤδη ὁ 32
 κλάδος² αὐτῆς γένηται ἀπαλός,³ καὶ τὰ φύλλα⁴ ἐκφύῃ,⁵
 γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος:⁶ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν 33
 ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ
 θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, 34
 ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ 35
 παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. 36
 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν,
 οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου
 μόνος. Ὡσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,⁷ οὕτως ἔσται 37
 καὶ ἡ παρουσία⁸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὡσπερ γὰρ 38
 ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ⁹
 τρώγοντες¹⁰ καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐγκαμίζοντες,
 ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁷ εἰς τὴν κιβωτόν,¹² καὶ 39
 οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς⁹ καὶ ἤρεν
 ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁸ τοῦ υἱοῦ τοῦ

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ³ ἀπαλός, tender. ⁴ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁵ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁶ θέρος, ους, τό, summer. ⁷ Νῶε, ὁ, Noah. ⁸ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁹ κατακλυσμός, οὔ, ὁ, flood, deluge. ¹⁰ τρώγω, gnaw, crunch. ¹¹ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ¹² κιβωτός, οὔ, ἡ, wooden box, ark.

ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς 40

παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. Δύο ἀλήθουσαι¹ 41

ἐν τῷ μύλῳι:² μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται.

Γρηγορεῖτε³ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα ὁ κύριος 42

ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ 43

οἰκοδεσπότης⁴ ποία φυλακῇ ὁ κλέπτης⁵ ἔρχεται,

ἐγρηγόρησεν³ ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασεν⁶ διορυγῆναι⁷ τὴν

οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι:⁸ 44

ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς 45

ἄρα⁹ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,¹⁰ ὃν

κατέστησεν¹¹ ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας¹²

αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν¹³ ἐν καιρῷ; 46

Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ

εὐρήσῃ ποιούντα οὕτως.¹⁴ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ 47

πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσῃ¹¹ αὐτόν. 48

Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ

¹ ἀλήθω, grind. ² μύλων, mill-house. ³ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁶ εἰάω, permit, allow. ⁷ διορύσσω, break through, break in. ⁸ ἕτοιμος, ready, prepared. ⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁰ φρόνιμος, prudent, wise. ¹¹ καθίστημι, set, constitute. ¹² θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ¹³ τροφή, ἧς, ἡ, food, nourishment. ¹⁴ οὕτως, thus, so.

αὐτοῦ, Χρονίζει¹ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξῃται 49
 τύπτειν² τοὺς συνδούλους,³ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ
 τῶν μεθυνόντων,⁴ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν 50
 ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,⁵ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ 51
 διχοτομήσει⁶ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν
 ὑποκριτῶν⁷ θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁸ καὶ ὁ
 βρυγμὸς⁹ τῶν ὀδόντων.¹⁰

Τότε ὁμοιωθήσεται¹¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα 25
 παρθένοις,¹² αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹³ αὐτῶν
 ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν¹⁴ τοῦ νυμφίου.¹⁵ Πέντε δὲ 2
 ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,¹⁶ καὶ αἱ πέντε μωραί.¹⁷ 3
 Αἵτινες μωραί,¹⁷ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹³ αὐτῶν,
 οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον:¹⁸ αἱ δὲ φρόνιμοι¹⁶ 4
 ἔλαβον ἔλαιον¹⁸ ἐν τοῖς ἀγγείοις¹⁹ αὐτῶν μετὰ τῶν
 λαμπάδων¹³ αὐτῶν. Χρονίζοντος¹ δὲ τοῦ νυμφίου,¹⁵ 5

¹ χρονίζω, spend or take time, delay. ² τύπτω, smite, beat. ³ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁴ μεθύω, be drunken, am drunk. ⁵ προσδοκάω, wait for, look for. ⁶ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ⁷ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁹ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁰ ὀδός, ὁ, tooth. ¹¹ ὁμοίω, make like, liken. ¹² παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹³ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ¹⁴ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ¹⁵ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁶ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁷ μωρός, foolish, stupid. ¹⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁹ ἄγγειον, ου, τό, vessel, flask.

ἐνύσταξαν¹ πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.² Μέσης δὲ νυκτὸς ⁶
κραυγὴ³ γέγονεν, Ἰδοὺ, ὁ νυμφίος⁴ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε
εἰς ἀπάντησιν⁵ αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ ⁷
παρθένοι⁶ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν⁷ τὰς λαμπάδας⁸
αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ⁹ ταῖς φρονίμοις¹⁰ εἶπον, Δότε ἡμῖν ⁸
ἐκ τοῦ ἐλαίου¹¹ ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες⁸ ἡμῶν
σβέννυνται.¹² Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,¹⁰ λέγουσαι, ⁹
Μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ¹³ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ
μαῖλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας¹⁴ καὶ ἀγοράσατε
ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ ¹⁰
νυμφίος:⁴ καὶ αἱ ἔτοιμοι¹⁵ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς
γάμους,¹⁶ καὶ ἐκλείσθη¹⁷ ἡ θύρα. Ὑστερον¹⁸ δὲ ¹¹
ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,⁶ λέγουσαι, Κύριε,
κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν ¹²
λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε¹⁹ οὖν, ὅτι οὐκ ¹³
οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ

¹ νυστάζω, become drowsy, doze. ² καθεύδω, sleep. ³ κραυγὴ, ἤς, ἡ, outcry, crying. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ⁶ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁷ κοσμέω, adorn, put into order. ⁸ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁹ μωρός, foolish, stupid. ¹⁰ φρόνιμος, prudent, wise. ¹¹ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹² σβέννυμι, quench, extinguish. ¹³ ἀρκέω, assist, suffice. ¹⁴ πωλέω, sell. ¹⁵ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁶ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁷ κλείω, shut, shut up. ¹⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹ γρηγορέω, watch, keep watch.

ἀνθρώπου ἔρχεται.

᾽Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν¹ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους 14

δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: 15

καὶ ὃ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα,² ὃ δὲ δύο, ὃ δὲ ἓν,

ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ ἀπεδήμησεν¹

εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν 16

εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε

τάλαντα.² ᾽Οσαύτως³ καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁴ καὶ 17

αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν⁵ 18

ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁶ τὸ ἀργύριον⁷ τοῦ κυρίου

αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν 19

δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει⁸ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ 20

προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν προσήνεγκεν

ἄλλα πέντε τάλαντα,² λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντά²

μοι παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα² ἐκέρδησα⁴

ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε 21

¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ἐρύσσω, dig, dig out. ⁶ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁹ εὖ, well, well done.

ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε
καταστήσω:¹ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. 22

Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα² λαβὼν εἶπεν,
Κύριε, δύο τάλαντά² μοι παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα δύο
τάλαντά² ἐκέρδησα³ ἐπ' αὐτοῖς. Ἐφη αὐτῷ ὁ κύριος 23
αὐτοῦ, Εὔ,⁴ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἤς
πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹ εἴσελθε εἰς τὴν
χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν 24
τάλαντον² εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνων σε ὅτι
σκληρὸς⁵ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων⁶ ὅπου οὐκ ἔσπειρας,
καὶ συνάγων ὅθεν⁷ οὐ διεσκόρπισας:⁸ καὶ φοβηθεῖς, 25
ἀπελθὼν ἔκρυψα⁹ τὸ τάλαντόν² σου ἐν τῇ γῇ: ἴδε,
ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, 26
Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,¹⁰ ἦδεις ὅτι θερίζω⁶ ὅπου
οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν⁷ οὐ διεσκόρπισα:⁸ ἔδει 27
οὗν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν¹¹ μου τοῖς τραπεζίταις,¹²

¹ καθίστημι, set, constitute. ² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ³ κερδαίνω, gain, win. ⁴ εὖ, well, well done. ⁵ σκληρός, hard, rough. ⁶ θερίζω, reap, gather. ⁷ ὅθεν, from where, from which. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁰ ὀκνηρός, lazy, idle. ¹¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹² τραπεζίτης, ου, ὁ, money changer, banker.

καὶ ἔλθῶν ἐγὼ ἐκομισάμην¹ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.² 28

Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον,³ καὶ δότε τῷ ἔχοντι
τὰ δέκα τάλαντα.³ Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται 29
καὶ περισσευθήσεται: ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ
ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον⁴ δοῦλον 30
ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.⁵ Ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς⁷ τῶν ὀδόντων.⁸

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, 31
καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει
ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν 32
αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ⁹ αὐτοὺς ἀπ'
ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν¹⁰ ἀφορίζει⁹ τὰ πρόβατα ἀπὸ
τῶν ἐρίφων:¹¹ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν 33
αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια¹² ἐξ ἐὼννύμων.¹³ Τότε ἐρεῖ ὁ 34
βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,¹⁴ οἱ

¹ κομίζω, receive, bring. ² τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ³ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁴ ἀχρεῖος, useless, worthless. ⁵ ἐξώτερος, outer, outside. ⁶ κλαυθμός, οῦ, ὁ, weeping, lamentation. ⁷ βρυγμός, οῦ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁸ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁹ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁰ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹¹ ἐρίφος, ου, ὁ, young goat, kid. ¹² ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ¹³ ἐὼννυμος, of good name, euph. for left. ¹⁴ δεῦτε, come!.

εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατέ¹ τὴν
ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς²
κόσμου. Ἐπεινάσα³ γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: 35
ἐδίψησα,⁴ καὶ ἐποτίσατέ⁵ με: ξένος⁶ ἦμην, καὶ
συνηγάγετέ με: γυμνός,⁷ καὶ περιεβάλετέ⁸ με: 36
ἡσθénéησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ⁹ με: ἐν φυλακῇ ἦμην, καὶ
ἤλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ 37
δίκαιοι, λέγοντες, Κύριε, πότε¹⁰ σὲ εἶδομεν πεινῶντα,³
καὶ ἐθρέψαμεν;¹¹ Ἡ διψῶντα,⁴ καὶ ἐποτίσαμεν;⁵ Πότε 38
δέ σε εἶδομεν ξένον,⁶ καὶ συνηγάγομεν; Ἡ γυμνόν,⁷
καὶ περιεβάλομεν;⁸ Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν 39
φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθὲς ὁ 40
βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον
ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν
ἐλαχίστων,¹² ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ 41
εὐωνύμων,¹³ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι,¹⁴

¹ κληρονομέω, inherit, obtain. ² καταβολή, ἤς, ἡ, foundation, depositing. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ διψάω, thirst, thirst for. ⁵ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁶ ξένος, strange, stranger. ⁷ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁸ περιβάλλω, put around, clothe. ⁹ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹⁰ πότε, when? at what time? ¹¹ τρέφω, make to grow, nourish. ¹² ἐλάχιστος, least, smallest. ¹³ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁴ καταράομαι, curse.

εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ
καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα¹ γάρ, καὶ οὐκ 42
ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,² καὶ οὐκ ἐποτίσατέ³ με: 43
ξένος⁴ ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με: γυμνός,⁵ καὶ οὐ
περιεβάλετέ⁶ με: ἀσθενής, καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ
ἐπεσκεψασθέ⁷ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, 44
λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,¹ ἢ
διψῶντα,² ἢ ξένον,⁴ ἢ γυμνόν,⁵ ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ,
καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, 45
λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ
τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁸ οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ 46
ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν⁹ αἰώνιον: οἱ δὲ δίκαιοι
εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους 26

τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἶδατε ὅτι μετὰ 2

δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ

¹ πεινάω, hunger, am hungry. ² διψάω, thirst, thirst for. ³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁴ ξένος, strange, stranger. ⁵ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ⁷ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁸ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁹ κόλασις, εως, ή, punishment, chastisement.

ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε 3
 συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
 πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν¹ τοῦ ἀρχιερέως
 τοῦ λεγομένου Καϊάφα,² καὶ συνεβουλεύσαντο³ ἵνα 4
 τὸν Ἰησοῦν δόλῳ⁴ κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν. 5
 Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος⁵ γένηται
 ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ⁶ ἐν 6
 οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,⁷ προσήλθεν αὐτῷ γυνή 7
 ἀλάβαστρον⁸ μύρου⁹ ἔχουσα βαρυτίμου,¹⁰ καὶ
 κατέχεεν¹¹ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹² 8
 Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν,¹³ λέγοντες,
 Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹⁴ αὕτη; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ 9
 μύρον⁹ πραθῆναι¹⁵ πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. 10
 Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους¹⁶ παρέχετε
 τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. 11
 Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ

¹ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ³ συμβουλεύω, plot, advise. ⁴ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁵ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁶ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁷ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprosy. ⁸ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ⁹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁰ βαρυτίμος, very expensive, very precious. ¹¹ καταχέω, pour out, down. ¹² ἀνακείμαι, recline, recline (at a meal). ¹³ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁴ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁵ πιπράσκω, sell. ¹⁶ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹⁷ παρέχω, offer, afford.

οὐ πάντοτε ἔχετε. Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹ τοῦτο 12
ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι² με
ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ 13
εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ
ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον³ αὐτῆς. Τότε 14
πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας
Ἰσκαριώτης,⁴ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί θέλετέ 15
μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ
ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα⁵ ἀργύρια,⁶ καὶ ἀπὸ τότε 16
ἐζήτει εὐκαιρίαν⁷ ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἡμέρων⁸ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ 17
Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι
φαγεῖν τὸ Πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν 18
πρὸς τὸν δεῖνα,⁹ καὶ εἰπατε αὐτῷ, Ὁ διδάσκαλος λέγει,
Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν: πρὸς σε ποιῶ τὸ Πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς 19

¹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ² ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ³ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial.

⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁵ τριάκοντα, thirty, 30. ⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁷ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁸ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁹ δεῖνα, δ, certain one, so and so.

συνέταξεν¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.
 Ὅψιας² δὲ γενομένης ἀνέκειτο³ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ 20
 ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ
 ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι σφόδρα⁴ 22
 ᾤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι⁵ ἐγώ εἰμι,
 κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ ἐμβάψας⁶ μετ' ἐμοῦ 23
 ἐν τῷ τρυβλίῳ⁷ τὴν χειρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν 24
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ
 αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδεται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ
 ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ 25
 παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, Μήτι⁵ ἐγώ εἰμι, ῥαββί;
 Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ 26
 Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁸ καὶ
 ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε:
 τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ 27

¹ συντάσσω, arrange, direct. ² ὄψιος, late. ³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁶ ἐμβάπτω, dip, dip into. ⁷ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ⁸ κλάω, break.

εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ
 πάντες· τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς 28
 διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν¹
 ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἅπ' ἄρτι ἐκ 29
 τούτου τοῦ γεννήματος² τῆς ἀμπέλου,³ ἕως τῆς
 ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν
 τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου.

Καὶ ὑμνήσαντες⁴ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁵ 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς 31
 σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ·
 γέγραπται γάρ, Πατάξω⁶ τὸν ποιμένα,⁷ καὶ
 διασκορπισθήσεται⁸ τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης.⁹ Μετὰ 32
 δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω¹⁰ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 33
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες
 σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε¹¹

¹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ³ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ⁴ ὑμνέω, sing to, praise. ⁵ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁶ πατάσσω, strike, smite. ⁷ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ ποιμένη, ης, ἡ, flock. ¹⁰ προάγω, lead forth, go before. ¹¹ οὐδέποτε, never.

σκανδαλισθήσομαι. Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω 34

σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν¹ ἀλέκτορα² φωνῆσαι,

τρὶς³ ἀπαρνήσῃ⁴ με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κἂν⁵ δέῃ 35

με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.⁴

Ὅμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον⁶ 36

λεγόμενον Γεθσημανῇ,⁷ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς,

Καθίσατε αὐτοῦ,⁸ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. 37

Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς

Ζεβεδαίου,⁹ ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.¹⁰ Τότε 38

λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Περίλυπός¹¹ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου

ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε¹² μετ' ἐμοῦ. 39

Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ

προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν

ἐστὶν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν

οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς 40

¹ πρὶν, before, formerly. ² ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ³ τρίς, thrice, three times. ⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁵ κἂν, and if, even if. ⁶ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁷ Γεθσημανῇ, ἡ, Gethsemane. ⁸ αὐτοῦ, there, here. ⁹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁰ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹¹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹² γρηγορέω, watch, keep watch.

μαθητὰς καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹ καὶ λέγει
τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν
γρηγορήσαι² μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε² καὶ προσεύχεσθε, 41
ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.³ Τὸ μὲν πνεῦμα
πρόθυμον,⁴ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Πάλιν ἐκ δευτέρου 42
ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ
δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν
μὴ αὐτὸ πίνω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν 43
εὐρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας:¹ ἦσαν γὰρ αὐτῶν
οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.⁵ Καὶ ἀφείς αὐτοὺς 44
ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν
λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, 45
καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ τὸ λοιπὸν καὶ
ἀναπαύεσθε.⁶ Ἴδού, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. 46
Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἴδού, ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

¹ καθεύδω, sleep. ² γρηγορέω, watch, keep watch. ³ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁴ πρόθυμος, willing, ready. ⁵ βαρέω, burden, weigh down. ⁶ ἀναπαύω, refresh, take rest.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, 47

ἦλθεν καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαίρων καὶ

ξύλων,¹ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ

λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, 48

λέγων, Ὅν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν.

Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί: 49

καὶ κατεφίλησεν² αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοὺς εἶπεν αὐτῷ, 50

Ἐταῖρε,³ ἐφ' ᾧ πάρει;⁴ Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον⁵

τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ 51

ἰδοὺ, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας⁶ τὴν χεῖρα,

ἀπέσπασεν⁷ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας⁸ τὸν

δούλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν⁹ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹⁰ Τότε 52

λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοὺς, Ἀπόστρεψόν¹¹ σου τὴν

μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ

λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται. Ἡ 53

δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα

¹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ² καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ³ ἐταῖρος, ου, ό, companion, friend. ⁴ πάρειμι, be present, have arrived. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁷ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ⁸ πατάσσω, strike, smite. ⁹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁰ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹¹ ἀποστρέφω, turn away, turn back.

μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας¹
 ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως 54
 δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς 55
 ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστήν² ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ
 ξύλων³ συλλαβεῖν⁴ με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς
 ἐκαθεζόμεν⁵ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ
 ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα 56
 πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ
 μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον⁶ πρὸς 57
 Καϊάφαν⁷ τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
 πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει 58
 αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,⁸ ἕως τῆς αὐλῆς⁹ τοῦ ἀρχιερέως:
 καὶ εἰσελθὼν ἔσω¹⁰ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹¹
 ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ 59

¹ λεγεῶν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ² ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ³ ξύλον, οὗ, τό, wood, tree. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ καθέζομαι, sit down, am sitting. ⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ⁷ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁸ μακρόθεν, from afar, afar. ⁹ αὐλή, ἧς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁰ ἔσω, within, inside. ¹¹ ὑπηρέτης, οὗ, ὁ, servant, assistant.

τὸ συνέδριον¹ ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν² κατὰ
 τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν³ αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρον. 60
 Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων⁴ προσελθόντων, οὐχ
 εὔρον. Ὑστερον⁵ δὲ προσελθόντες δύο 61
 ψευδομάρτυρες⁴ εἶπον, Οὗτος ἔφη, Δύναμαι
 καταλῦσαι⁶ τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
 οἰκοδομησάμεν αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν 62
 αὐτῷ, Οὐδὲν ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου
 καταμαρτυροῦσιν;⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.⁸ Καὶ 63
 ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω⁹ σε
 κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ
 χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ 64
 εἴπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὀψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ
 ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ 65
 ἀρχιερεὺς διέρρηξεν¹⁰ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι

¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ² ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ψευδόμαρτυς, υρος, ὁ, false witness. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ καταλύω, destroy, lodge. ⁷ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁸ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁹ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ¹⁰ διαρρήσσω, tear asunder.

Ἐβλασφήμησεν: τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε,
 νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν¹ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; 66
 Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ὑνοχος² θανάτου ἐστίν. 67
 Τότε ἐνέπτυσαν³ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ
 ἐκολάφισαν⁴ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,⁵ λέγοντες, 68
 Προφήτευσον ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστιν ὁ παίσας⁶ σε;
 Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ:⁷ καὶ προσῆλθεν 69
 αὐτῷ μία παιδίσκη,⁸ λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ
 Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.⁹ Ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν 70
 αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. Ἐξελθόντα 71
 δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,¹⁰ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ
 λέγει αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ
 Ναζωραίου.¹¹ Καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ' ὅρκου¹² ὅτι 72
 Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ 73
 προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹³

¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ² ὕνοχος, involved in, liable. ³ ἐμπτύω, spit upon. ⁴ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ⁵ ῥαπίζω, slap, strike. ⁶ παίω, strike, hit. ⁷ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁸ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁹ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁰ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ¹¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹³ ἀληθῶς, truly, really.

καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά¹ σου δηλόν² σε
 ποιεῖ. Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν³ καὶ ὁμνύειν ὅτι 74
 Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ⁴
 ἐφώνησεν. Καὶ ἐμνήσθη⁵ ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ 75
 Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν⁶ ἀλέκτορα⁴ φωνῆσαι,
 τρίς⁷ ἀπαρνήσῃ⁸ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν
 πικρῶς.⁹

Πρωῖτας¹⁰ δὲ γενομένης, συμβούλιον¹¹ ἔλαβον πάντες οἱ 27
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ
 Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι¹² αὐτόν: καὶ δήσαντες αὐτόν 2
 ἀπήγαγον¹³ καὶ παρέδωκαν αὐτόν Ποντίῳ¹⁴ Πιλάτῳ
 τῷ ἡγεμόνι.¹⁵

¹ λαλιά, ᾄς, ἡ, speech, way of talking. ² δηλός, clear, evident. ³ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ⁴ ἀλέκτωρ, ὀρος, ὁ, rooster, cock. ⁵ μνησκόμαι, remember, recall. ⁶ πρὶν, before, formerly. ⁷ τρίς, thrice, three times. ⁸ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁹ πικρῶς, bitterly. ¹⁰ πρωῖα, ἀς, ἡ, early morning. ¹¹ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ¹² θανατῶω, put to death, subdue. ¹³ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁴ Πόντιος, συ, ὁ, Pontius. ¹⁵ ἡγεμόν, ὄνος, ὁ, governor, leader.

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,¹ 3
 μεταμεληθεὶς² ἀπέστρεψεν³ τὰ τριάκοντα⁴ ἀργύρια⁵
 τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, 4
 "Ἡμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον."⁶ Οἱ δὲ εἶπον, Τί
 πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ῥίψας⁷ τὰ ἀργύρια⁵ ἐν τῷ ναῷ, 5
 ἀνεχώρησεν:⁸ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγξατο.⁹ Οἱ δὲ 6
 ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια⁵ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν
 βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,¹⁰ ἐπεὶ τιμὴ αἱματός
 ἐστίν. Συμβούλιον¹¹ δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν 7
 τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹² εἰς ταφὴν¹³ τοῖς ξένοις.¹⁴ 8
 Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἱματος, ἕως τῆς
 σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου¹⁵ τοῦ 9
 προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα⁴
 ἀργύρια,⁵ τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,¹⁶ ὃν ἐτιμήσαντο
 ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ: καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ 10
 κεραμέως,¹² καθὰ¹⁷ συνέταξεν¹⁸ μοι κύριος.

¹ κατακρίνω, condemn. ² μεταμέλομαι, regret, repent. ³ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ ἀθῶος, innocent, guiltless. ⁷ ῥίπτω, throw, cast. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ ἀπάγχω, choke, strangle. ¹⁰ Κορβαν, gift to God, corban. ¹¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹² κεραμεύς, ἕως, ὁ, potter. ¹³ ταφή, ἧς, ἡ, burial, burial place. ¹⁴ ξένος, strange, stranger. ¹⁵ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁶ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁷ καθά, just as, as. ¹⁸ συντάσσω, arrange, direct.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος·¹ καὶ 11
 ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμών,¹ λέγων, Σὺ εἶ ὁ
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Σὺ
 λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι² αὐτὸν ὑπὸ τῶν 12
 ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 13
 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα σου
 καταμαρτυροῦσιν;³ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ 14
 ἐν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα¹ λίαν.⁴ Κατὰ 15
 δὲ ἑορτὴν εἰώθει⁵ ὁ ἡγεμών¹ ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ
 δέσμιον,⁶ ὃν ᾔθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον⁶ ἐπίσημον,⁷ 16
 λεγόμενον Βαραββᾶν.⁸ Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, 17
 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν;
 Βαραββᾶν,⁸ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Ἦδει 18
 γὰρ ὅτι διὰ φθόνον⁹ παρέδωκεν αὐτόν. Καθημένου δὲ 19
 αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,¹⁰ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ
 γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ

¹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ² κατηγορέω, accuse, charge. ³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁴ λίαν, greatly, very. ⁵ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁶ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁷ ἐπίσημος, splendid, outstanding. ⁸ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁹ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁰ βῆμα, τος, τό, judgment seat.

ἐκεῖνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ¹ δι'
αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν 20
τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,² τὸν δὲ
Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν³ εἶπεν 21
αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ
δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.² Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν 22
ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν
αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν³ ἔφη, Τί 23
γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς⁴ ἔκραζον,
λέγοντες, Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν 24
ὠφελεῖ,⁵ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος⁶ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ,
ἀπενίψατο⁷ τὰς χεῖρας ἀπέναντι⁸ τοῦ ὄχλου, λέγων,
Ἀθῶός⁹ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου:
ὕμεῖς ὄψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ 25
αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε 26
ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:² τὸν δὲ Ἰησοῦν

¹ ὄναρ, τό, dream. ² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ³ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁴ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁵ ὠφελέω, profit, help. ⁶ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁷ ἀπονίπτω, wash dirt off. ⁸ ἀπέναντι, over against, before. ⁹ ἀθῶος, innocent, guiltless.

φραγελλώσας¹ παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος,² παραλαβόντες τὸν 27

Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον,³ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὄλην

τὴν σπεῖραν:⁴ καὶ ἐκδύσαντες⁵ αὐτόν, περιέθηκαν⁶ 28

αὐτῷ χλαμύδα⁷ κοκκίνην.⁸ Καὶ πλέξαντες⁹ στέφανον 29

ἐξ ἄκανθῶν,¹⁰ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ

κάλαμον¹¹ ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ: καὶ γονυπετήσαντες

ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον¹³ αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε,

ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἐμπτύσαντες¹⁴ εἰς 30

αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,¹¹ καὶ ἔτυπτον¹⁵ εἰς τὴν

κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν¹³ αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁵ 31

αὐτὸν τὴν χλαμύδα,⁷ καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια

αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον¹⁶ αὐτὸν εἰς τὸ σταυρώσαι.

¹ φραγελλώω, flog, scourge. ² ἡγεμόν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁴ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ περιτίθμι, place around, put around. ⁷ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ⁸ κόκκινος, scarlet, crimson. ⁹ πλέκω, plait, weave. ¹⁰ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹¹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹³ ἐμπαίζω, mock. ¹⁴ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁵ τύπτω, smite, beat. ¹⁶ ἀπάγω, lead away, lead.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,¹ ὀνόματι 32

Σίμωνα· τοῦτον ἡγγάρευσαν² ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν

αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ,³ ὃ 33

ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου⁴ Τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν 34

ὄξος⁵ μετὰ χολῆς⁶ μεμιγμένον·⁷ καὶ γευσάμενος⁸ οὐκ

ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διμερίσαντο⁹ 35

τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.¹⁰ Καὶ καθήμενοι 36

ἐτήρουν αὐτόν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹¹ τῆς 37

κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν¹² αὐτοῦ γεγραμμένην,

Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε 38

σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί,¹³ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ

εἷς ἐξ εὐωνύμων.¹⁴ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι¹⁵ 39

ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες¹⁶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, 40

καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων¹⁷ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν

ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ

θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ 41

¹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ² ἡγγαρεύω, compel, press into service. ³ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha.

⁴ κρανίον, ου, τό, skull. ⁵ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁶ χολή, ἡς, ἡ, a bitter herb, gall. ⁷ μίγνυμι, mix, mingle. ⁸ γεύομαι, taste, experience. ⁹ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁰ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹¹ ἐπάνω, above, over (gen).

¹² αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹³ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁴ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁵ παραπορευόμενοι, go beside, go past. ¹⁶ κινέω, move, stir. ¹⁷ καταλύω, destroy, lodge.

ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες¹ μετὰ τῶν γραμματέων καὶ
 πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, 42
 ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστιν,
 καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν ἐπ'
 αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: ῥυσάσθω² νῦν αὐτόν, εἰ 43
 θέλει αὐτόν. Εἶπεν γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ 44
 καὶ οἱ λησταὶ³ οἱ συσταυρωθέντες⁴ αὐτῷ ὠνείδιζον⁵
 αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς⁶ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν 45
 ἕως ὥρας ἐνάτης.⁷ Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην⁷ ὥραν 46
 ἀνεβόησεν⁸ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἥλί,⁹
 Ἥλί,⁹ λιμὰ¹⁰ σαβαχθανί;¹¹ Τοῦτ' ἔστιν, Θεέ μου, Θεέ
 μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;¹² Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ 47
 ἐστώτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλιαν φωνεῖ οὗτος. 48
 Καὶ εὐθέως δραμὼν¹³ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν

¹ ἐμπαίζω, mock. ² ῥύομαι, rescue, save. ³ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁴ συσταυρόω, crucify together with. ⁵ ὠνείδίζω, reproach, revile. ⁶ ἕκτος, sixth. ⁷ ἕνατος, ninth. ⁸ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁹ ἡλί, Eli, my God. ¹⁰ λιμά, why. ¹¹ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹² ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹³ τρέχω, run, exercise myself.

σπόγγον,¹ πλήσας τε ὄξους,² καὶ περιθεῖς³ καλάμῳ,⁴
ἐπότιζεν⁵ αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ 49
ἔρχεται Ἡλίας σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν 50
κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφήκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοῦ, τὸ 51
καταπέτασμα⁶ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη⁷ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν⁸
ἕως κάτω:⁹ καὶ ἡ γῆ ἐσειέσθη:¹⁰ καὶ αἱ πέτραι¹¹
ἐσχίσθησαν:⁷ καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέώχθησαν: καὶ πολλὰ 52
σώματα τῶν κεκοιμημένων¹² ἁγίων ἠγέρθη: καὶ 53
ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν¹³ αὐτοῦ
εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν¹⁴
πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος¹⁵ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 54
τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν¹⁶ καὶ τὰ
γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα,¹⁷ λέγοντες, Ἀληθῶς¹⁸
θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ 55
ἀπὸ μακρόθεν¹⁹ θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ

¹ σπόγγος, ου, ό, sponge. ² ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ³ περιτίθηναι, place around, put around. ⁴ καλάμος, ου, ό, reed, reed-pen. ⁵ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁶ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁷ σχίζω, split, separate. ⁸ ἄνωθεν, from above, again. ⁹ κάτω, down, below. ¹⁰ σείω, shake. ¹¹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹² κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹³ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ¹⁴ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ¹⁵ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁶ σεισμός, οῦ, ό, earthquake, storm. ¹⁷ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁸ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁹ μακρόθεν, from afar, afar.

Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς 56

ἣν Μαρία ἡ Μαгдаληνή,¹ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου

καὶ Ἰωσῆ² μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.³

Ὁψίας⁴ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ 57

Ἀριμαθαίας,⁵ τοῦνομα⁶ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς

ἐμαθήτευσεν⁷ τῷ Ἰησοῦ: οὗτος προσελθὼν τῷ 58

Πιλάτῳ, ῥήτησατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ

Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν 59

τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν⁸ αὐτὸ σινδόνι⁹ καθαρᾷ, 60

καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ

ἐλατόμησεν¹⁰ ἐν τῇ πέτρᾳ:¹¹ καὶ προσκυλίσας¹² λίθον

μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ 61

Μαρία ἡ Μαгдаληνή,¹ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι

ἀπέναντι¹³ τοῦ τάφου.¹⁴

¹ Μαгдаληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ² Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Joses. ³ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁴ ὄψιος, late.

⁵ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ⁶ τοῦνομα, by name. ⁷ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁸ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ⁹ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁰ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹¹ πέτρα, ας, ἡ, rock.

¹² προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹³ ἀπέναντι, over against, before. ¹⁴ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb.

Τῇ δὲ ἐπαύριον,¹ ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,² 62

συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς

Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, ἐμνήσθημεν³ ὅτι ἐκεῖνος ὁ 63

πλάνος⁴ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. 64

Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι⁵ τὸν τάφον⁶ ἕως τῆς

τρίτης ἡμέρας· μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

νυκτὸς κλέψωσιν⁷ αὐτόν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ,

Ἐγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη⁸

χείρων⁹ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, 65

Ἔχετε κουστωδίαν·¹⁰ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁵ ὡς

οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο⁵ τὸν τάφον,⁶ 66

σφραγίσαντες¹¹ τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.¹⁰

Ὁψέ¹² δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ¹³ εἰς μίαν 28

σαββάτων, ἦλθεν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁴ καὶ ἡ ἄλλη

Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.⁶ Καὶ ἰδού, σεισμός¹⁵ 2

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ³ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁴ πλάνος, deceiver, misleading. ⁵ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁶ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁷ κλέπτω, steal. ⁸ πλάνη, ἡς, ἡ, wandering, error. ⁹ χείρων, worse. ¹⁰ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ¹¹ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹² ὄψέ, long after, late. ¹³ ἐπιφώσχω, dawn, begin. ¹⁴ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁵ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm.

ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβάς ἐξ
 οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς
 θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω² αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα³ 3
 αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,⁴ καὶ τὸ ἔνδυμα⁵ αὐτοῦ λευκὸν
 ὥσει χιῶν.⁶ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν⁷ οἱ 4
 τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὥσει⁸ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 5
 ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα
 γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν 6
 ὧδε· ἡγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,⁹ ἴδετε τὸν
 τόπον ὅπου ἔκειτο¹⁰ ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ¹¹ πορευθεῖσαι 7
 εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν
 νεκρῶν· καὶ ἰδοὺ, προάγει¹² ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν·
 ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοὺ, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι 8
 ταχὺ¹¹ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς
 μεγάλης, ἔδραμον¹³ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. 9
 Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,

¹ ἀποκυλίω, roll away. ² ἐπάνω, above, over (gen). ³ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ⁴ ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness. ⁵ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁶ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ⁷ σείω, shake. ⁸ ὥσει, like, about. ⁹ δεῦτε, come!. ¹⁰ κείμεναι, lie, be laid. ¹¹ ταχύ, quickly, speedily. ¹² προάγω, lead forth, go before. ¹³ τρέχω, run, exercise myself.

καὶ ἰδοῦ, Ἰησοῦς ἀπήνητησεν¹ αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε.

Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ
προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς: 10

Μὴ φοβεῖσθε: ὑπάγετε, ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς
μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με
ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, τινὲς τῆς κουστωδίας² 11

ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν
ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν 12

πρεσβυτέρων, συμβούλιόν³ τε λαβόντες, ἀργύρια⁴
ικανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες, Εἶπατε ὅτι 13

Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν⁵ αὐτὸν
ἡμῶν κοιμωμένων.⁶ Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ 14

ἡγεμόνος,⁷ ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμᾶς
ἀμερίμους⁸ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια⁴ 15

ἐποίησαν ὥς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη⁹ ὁ λόγος

¹ ἀπαντάω, meet, encounter. ² κουστωδία, ας, ἡ, guard. ³ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁴ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁵ κλέπτω, steal. ⁶ κοιμάμαι, sleep, fall asleep. ⁷ ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ⁸ ἀμέριμος, free from care, free from anxiety. ⁹ διαφημίζω, spread abroad, report.

οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι¹ τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκα² μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 16

εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες 17

αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ· οἱ δὲ ἐδίστασαν.⁴ Καὶ 18

προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, Ἐδόθη

μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες 19

μαθητεύσατε⁵ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς

τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου

Πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα 20

ἐνετειλάμην⁶ ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι

πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας⁷ τοῦ αἰῶνος.

Ἀμήν.

¹ μέχρι, until, as far as (gen). ² ἑνδεκα, eleven, 11. ³ τάσσω, arrange, appoint. ⁴ διστάζω, doubt, waver. ⁵ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁷ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.